

Katholieke
HOGESCHOOL **Mechelen**

departement Handelswetenschappen & bedrijfskunde

**Academiejaar 2007-2008
2de examenperiode - juni**

De Ariège,

toerisme onder de loep

Eindwerk voorgedragen door
Steven Vleugels
tot het behalen van het diploma
Bachelor in Toerisme- en recreatiemanagement
In het studiegebied Handelswetenschappen en bedrijfskunde

Katholieke
HOGESCHOOL **Mechelen**

departement Handelswetenschappen & bedrijfskunde

Academiejaar 2007-2008
2de examenperiode - juni

De Ariège,

toerisme onder de loep

Eindwerk voorgedragen door
Steven Vleugels
tot het behalen van het diploma
Bachelor in Toerisme- en recreatiemanagement
In het studiegebied Handelswetenschappen en bedrijfskunde

Verklaring in verband met fraude

"Ik, Steven Vleugels , verklaar dat, voor zover ik er weet van heb, deze scriptie geen materiaal bevat dat ooit in eender welke instelling is gebruikt om een diploma, van welke aard ook, te behalen of dat eerder werd gepubliceerd of geschreven door een ander persoon, behalve daar waar deze scriptie referenties bevat naar andere werken."

Voorwoord

Mijn afstudeerproject kwam mede tot stand door de hulp van een aantal andere mensen die ik langs deze weg wil bedanken.

Mijn promotor mr. Lorent wil ik bedanken voor zijn begeleiding, voor zijn tips in verband met de uitbreiding van de inhoud van deze scriptie en ook voor de vrijheid die hij me liet. Zo kon ik dit werk voltooien op de wijze waarop ik het van plan was. Naast mijn promotor zou ik ook graag mr. Fernandez bedanken, de directeur van het Comité Départemental du Tourisme Ariège-Pyrénées, die steeds tijd heeft vrijgemaakt om mij in persoon en in een latere fase via e-mail bij te staan. Naast mr. Fernandez wil ik ook de medewerkers van Tourisme Pamiers bedanken voor de waardevolle informatie die ze mij hebben bezorgd. Ook zou ik mensen zoals Greet Wauters en Fien De Smet willen bedanken, uitbaatsters van een prachtige *chambres d'hôtes* in de Ariège. Ook bij hen kon ik steeds terecht met mijn vragen, in persoon en via e-mail. Ook Bruno Pirson, uitbater van een *chambres d'hôtes* in de Aude verdient mijn dank, daar hij mij nuttige en moeilijk te achterhalen informatie heeft bezorgd vanuit zijn uitgebreide praktijkervaring. Tot slot verdienen ook mijn ouders een woord van dank. Zij hebben ervoor gezorgd dat ik steeds ter plaatse geraakte in de Ariège, om de nodige interviews af te nemen en mijn informatie te verzamelen. Daarnaast hebben zij dit werk grondig nagelezen en me geholpen bij de spelling- en grammaticacontrole.

De verwerking van mijn afstudeerproject gebeurde met het tekstverwerkingspakket Microsoft Office Word 2007. Professionele mogelijkheden als spellingscontrole, opmaakprofielen en automatische pagina-aanduiding heb ik dan ook zoveel mogelijk benut. Mijn afstudeerproject werd gedrukt en ingebonden met behulp van de professionele apparatuur die mijn stagebedrijf Antwerpen Open vzw mij ter beschikking stelde, waarvoor dank.

Inhoudstafel

1	Lijst van illustraties, tabellen en grafieken	8
2	Inleiding	9
3	Probleemstelling	10
4	Methode	11
5	Algemene voorstelling van het departement	12
5.1	Situering	12
5.2	Geografische beschrijving	12
5.3	Klimaat	14
5.4	Geschiedenis	15
5.5	Bewoners en cultuur	16
6	Toerisme	18
6.1	Pays des Portes d'Ariège-Pyrénées	18
6.2	Pays du Couserans	20
6.3	Pays des Pyrénées Cathares	20
6.4	Pays de Foix-Haute Ariège	22
6.5	Besluit	26
7	Toeristische cijfers	27
7.1	Frankrijk	27
7.2	Ariège	28
7.3	Samenhang tussen nationaliteit en logementvorm	28
7.4	Een vergelijking	31
7.5	Bedenkingen bij deze toeristische cijfers	32
8	Naambekendheid	33
8.1	Enquête	33
8.2	Resultaten	34
8.2.1	Ariège	34
8.2.2	Ardèche	35
8.3	Conclusies enquête	36
9	SWOT-analyse van de Ariège als toeristische product	37
9.1	Strengths (sterke punten)	37
9.2	Weaknesses (zwakheden)	38
9.3	Opportunities (kansen)	40

9.4	Threats (bedreigingen)	40
10	Het toerisme in de Ariège naar een hoger niveau tillen	41
10.1	Stappen die momenteel ondernomen worden	41
10.2	Stappen voor de toekomst	44
11	Starten met een <i>chambres d'hôtes</i>	47
11.1	Motivatie	47
11.2	Wat is een <i>Chambres d'hôtes</i> ?	47
11.3	Probleemstelling	47
11.4	Een belangrijk onderscheid	48
11.5	De <i>chambres d'hôtes</i> als zelfstandig bedrijf	49
11.5.1	Het zelfstandig bedrijf	49
11.5.2	<i>Micro-entreprise</i>	49
11.6	Hoe begin je eraan	49
11.6.1	Een eigen huis	49
11.6.2	Concrete stappen	50
11.7	Sociale zekerheid	51
11.8	Rendabiliteit	52
12	Besluit	53
12.1	Ariège	53
12.2	<i>Chambres d'hôtes</i>	53
13	Literatuurlijst	54

1 Lijst van illustraties, tabellen en grafieken

Kaart van de Ariège: belangrijkste wegen en reliëfkenmerken	p12
Kaart van de Ariège: de 4 <i>pays</i>	p13
Temperatuurtabel Ariège	p14
Kaart van de Ariège: gemiddelde jaartemperaturen	p15
Kaart van Zuid-Frankrijk/Occitanië: de plaatselijke dialecten	p17
Aantal inwoners van de 10 grootste gemeenschappen	p18
Tour de France 2006: renners rijden door de Grot van Mas d'Azil	p19
Kasteel van Montségur	p21
Fontestorbes	p22
Toeristische kaart van de Pays de Foix Haute-Ariège	p23
Kaart: pisteplan Ax 3 Domaines	p25
Toeristische aankomsten per land	p28
Toeristische overnachtingen 2006 in Ariège, Ardèche en Var	p31
Procentuele verdeling per maand van de toeristische overnachtingen in de Ariège in 2005 en 2006	p32
Evolutie in de toeristische overnachtingen van 1996 tot 2006	p33
Hotelinfrastructuur in de Ariège anno 2006	p39
De 2 nieuwe logo's van het departement Ariège	p42

2 Inleiding

Reeds sinds onze kindertijd namen mijn ouders mijn broer Jan en mij mee op reis doorheen Europa. We hebben in al die jaren dan ook veel landen bezocht. Dat zowel Jan als ik nu toerisme- en recreatiemanagement studeren is dus niet toevallig, maar een heel bewuste keuze.

Er was echter één land waar we met heel het gezin steeds naar bleven terugkeren, elk jaar weer: Frankrijk. De liefde tussen ons en Frankrijk bleef groeien en werd op een gegeven moment zo groot dat mijn ouders besloten er een huis te kopen. Dit huis, La Bastisse, ligt in het kleine dorpje Saint-Michel, nabij Pamiers, in het departement Ariège. Dit verklaart dus ook mijn keuze voor de Ariège als onderwerp van mijn afstudeerproject.

Ik wilde meer te weten komen over het departement waar ik zo vaak vertoef, en met meer te weten komen bedoelde ik meer dan ik in de toeristische infobrochures kon lezen of op internet kon vinden. Ik ontdekte al gauw dat de Ariège, hoewel het zo'n prachtige streek is, toch veel rustiger en minder toeristisch is dan vele andere departementen in Frankrijk die ik reeds bezocht had. Departementen die slechts even veel of zelfs minder te bieden hebben aan de toerist dan de Ariège. De achterliggende redenen hiervoor fascineerden mij reeds lang. Daarom besloot ik in dit afstudeerproject het toerisme in de Ariège eens grondig onder de loep te nemen. Niet vertrekkend vanuit toeristische brochures maar vanuit gesprekken met actoren die een hoofdrol spelen in het plaatselijke toerismebeleid.

Op aanraden van mijn promotor mr. Lorent heb ik me dan ook verdiept in het opstarten van een *chambres d'hôtes* als Belg in Frankrijk, een onderwerp waar je heel veel informatie over vindt, maar weinig info die correct en consequent is. Daarom ben ik gaan praten met mensen die hun ervaring hebben vanuit de praktijk en zelf als Belg een *chambres d'hôtes* uitbaten in Frankrijk.

3 Probleemstelling

Hoewel de Ariège enorm veel te bieden heeft en in mijn ogen één van de attractievere departementen is van Frankrijk, zit het toerisme er niet in de lift. Het gaat zeker niet slecht met het toerisme maar als je kijkt naar de populariteit van Frankrijk als vakantiebestemming verwondert het me toch steeds dat er in de Ariège niet meer bezoekers worden ontvangen. Welke factoren liggen aan de basis van dit eerder matig toerisme?

In dit afstudeerproject probeer ik via een analyse van de sterke en zwakke punten van het departement, gecombineerd met een overzicht van de kansen en bedreigingen die de streek in de toekomst zal tegenkomen, een duidelijker antwoord te krijgen op deze vraag. Ook tracht ik hieraan een conclusie te verbinden in de zin van stappen die nog kunnen worden ondernomen om het toerisme in de streek toch naar een hoger niveau te tillen.

Dit werk bevat nog een tweede probleemstelling. Hoe start je als Belg met de verhuur van gastenkamers in Frankrijk? Je kan nu eenmaal niet zomaar een huis kopen in Frankrijk en er een bordje bij plaatsen met 'kamers te huur'. Via aan de praktijk getoetste stappen tracht ik hier een soort leidraad te bieden voor mensen met dergelijke plannen. Er zijn echter enorm veel mogelijkheden voor het beginnen van een *chambres d'hôtes*. Daarom heb ik me op de meest voorkomende vorm geconcentreerd, namelijk het verhuren van *chambres d'hôtes* doormiddel van een *micro-entreprise*.

4 Methode

Voor dit afstudeerproject heb ik steeds getracht mijn informatie zoveel mogelijk vanuit de praktijk te verzamelen. Wilde ik meer te weten komen over de evolutie van het toerisme in de Ariège, dan ging ik praten met mensen in Frankrijk die verantwoordelijk zijn voor het toeristisch beleid. Wilde ik onderzoeken hoe je als Belgische uitbater van een Franse *chambres d'hôtes* ervoor kan zorgen dat je in orde bent met de Franse sociale zekerheid, dan vroeg ik dit gewoon aan mensen die het zelf ook echt kunnen weten vanuit hun praktijkervaring.

Ik ben dan ook een paar keer zelf naar de Ariège gereisd, om daar met mensen uit de sector te gaan praten, om zo aan de benodigde informatie te geraken. Naast deze gesprekken ter plaatse ben ik nadien ook via e-mail in contact gebleven met een aantal van deze personen zodat ik steeds vragen kon blijven stellen indien nodig.

Mijn eindwerk is als volgt opgebouwd: in het inleidend gedeelte geef ik een algemene beschrijving van de Ariège, onder andere de situering, de geografie, de geschiedenis en zaken zoals de bevolking komen hierin aan bod. Daarna volgt er een gedeelte waarin de Ariège als toeristisch fenomeen wordt beschreven. Hierin neem ik het cultuur-, natuur- en sportaanbod onder de loep. Vervolgens vergelijk ik de Ariège met andere departementen en tracht ik via cijfermateriaal en een enquête een beter beeld te scheppen van de populariteit en naamsbekendheid van de streek op dit moment. Hierna volgt de kern van dit werk waarin ik doormiddel van een SWOT-analyse probeer door te dringen tot de essentie van het toerisme in de Ariège. Na deze SWOT volgt dan een conclusie die bestaat uit een synthese van stappen die men momenteel onderneemt om het toerisme te stimuleren en te verbeteren, maar ook uit een aantal stappen die in de toekomst zouden moeten ondernomen worden om tot nog betere resultaten te komen.

In het tweede gedeelte van dit eindwerk tracht ik stap voor stap weer te geven hoe je als Belg een *chambres d'hôtes* in Frankrijk kan opstarten. Ik begin met het beschrijven van een aantal mogelijkheden, om me daarna toe te spitsen op een fiscaal regime dat in dit geval het meest toepasselijk is. Vervolgens worden alle stappen doorlopen, van het kopen van een eigen huis tot het in orde brengen van de sociale zekerheidsformaliteiten.

5 Algemene voorstelling van het departement

5.1 Situering

De Ariège is een departement in het zuiden van Frankrijk, gelegen in de regio Midi-Pyrénées (Zuid-Pyreneeën). Langs de noord- en westzijde wordt de Ariège begrensd door het departement Haute-Garonne en aan de oostzijde door het departement Aude. In het zuiden strekt de Ariège zich uit tot aan de Spaanse en Andorrese grens. De hoofdstad van het departement is Foix. De naam Ariège is afkomstig van de gelijknamige rivier die het gebied doorkruist. Deze rivier ontspringt in de Pyreneeën en mondt uit in de Garonne. Op zijn weg doorheen de Ariège stroomt hij door de 2 belangrijkste steden Foix en Pamiers.

Kaart van de Ariège: belangrijkste wegen en reliëfkenmerken¹

5.2 Geografische beschrijving

De Ariège is het negende departement van Frankrijk en bestaat uit 3 arrondissementen: Foix, Pamiers en Saint-Girons. Verder is de Ariège opgedeeld in 22 kantons die op zich uit 331 gemeenten bestaan. De Ariège bestaat verder uit 4 *pays*. *Pays* is het Franse woord voor streek. Zoals wij binnen de provincie Antwerpen bijvoorbeeld de Kempen kennen, zo wordt er binnen de Ariège onderscheid gemaakt tussen le Pays des Portes d'Ariège-Pyrénées, le Pays du Couserans, le Pays des Pyrénées Cathares en le Pays Foix-Haute Ariège. Verder in

¹ Bron: www.ariègepyrenees.com

dit werk meer over deze *pays* want zij zijn van groot belang voor het toerisme aangezien elke *pays* zich anders profileert naar de toeristen toe.

Kaart van de Ariège: de 4 *pays*²

Met een oppervlakte van 490.965 hectaren is de Ariège een eerder klein departement. Het is een echt bergdepartement dat in het zuiden volledig wordt begrensd door de Pyreneeën. Door het zuidelijkste deel van het departement loopt van oost naar west de hoogste keten van de Pyreneeën, met als hoogste punten de Pique d'Estats (3143m), de Montcalm (3077m) en de Pique du Port de Sullo (3077m), allen gelegen op de grens met Spanje. Juist ten noorden hiervan doorsnijdt een tweede Pyreneeënketen de Ariège, met pieken tot 2367m. In totaal wordt 44 procent van de oppervlakte van het departement bestempeld als hooggebergte. Verder naar het noorden blijft het departement doorsneden met van oost naar west georiënteerde kleinere ketens, ontstaan door omhooggeduwde kalklagen. Deze ketens die het hele departement doorlopen en in het westen uitlopen in de Petits Pyrénées, worden de Plantaurel genoemd. De Plantaurel kent toppen met een maximumhoogte tot 700 meter. Door deze opstuwung van kalklagen heeft het water zich in de loop van duizenden jaren een eigen weg moeten banen die vaak ondergronds verloopt via tunnels dwars door de ketens van de Plantaurel heen. Zo kunnen toeristen nu de prachtige ondergrondse rivieren van Mas d'Azil en Labouiche gaan bewonderen. Tussen het Pyreneeënmassief en de Plantaurel bevindt zich een lange van oost naar west georiënteerde vallei met goede landbouwgrond. Deze vallei is van grote economische waarde en hier vind je ook de verbindingsweg van Foix naar Saint-Girons. Ten noorden van de Plantaurel begint een heuvelachtig landschap, *les coteaux*, ontstaan door de afzet van afbraakmaterialen van de Pyreneeën. In het noorden openen deze *coteaux* zich tot een uitgestrekte vlakte. Hier ligt Pamiers, het economisch hart van de Ariège. Ten noorden van Pamiers strekt deze vlakte zich verder uit en gaat de Ariège over in de vlakkere Haute-Garonne. Deze vlakte in het noorden van de Ariège wordt van zuid naar noord doorsneden door de 2 belangrijkste rivieren, de Lèze en de Ariège. De

² Bron: <http://www.teletravail-ariege-pyrenees.com>

landbouwgrond hier wordt vooral benut voor het kweken van maïs, rogge en zonnebloemen. Verder wordt er aan extensieve veeteelt gedaan op de vele hectaren weidegrond.

5.3 Klimaat

Een typisch Pyrenees gezegde is het paradoxale *'le douceur est au nord'*. In tegenstelling tot andere plaatsen heeft de Ariège in het noorden van het departement namelijk het zachtste klimaat. In het zuiden vinden we een gebergteklimaat met koudere temperaturen en sneeuw op de hogere bergtoppen. De tegenstelling tussen het klimaat in het noorden van het departement en het hooggebergteklimaat is groot. In onderstaande tabel enkele cijfers om het verschil aan te tonen tussen de gemiddelde temperaturen:

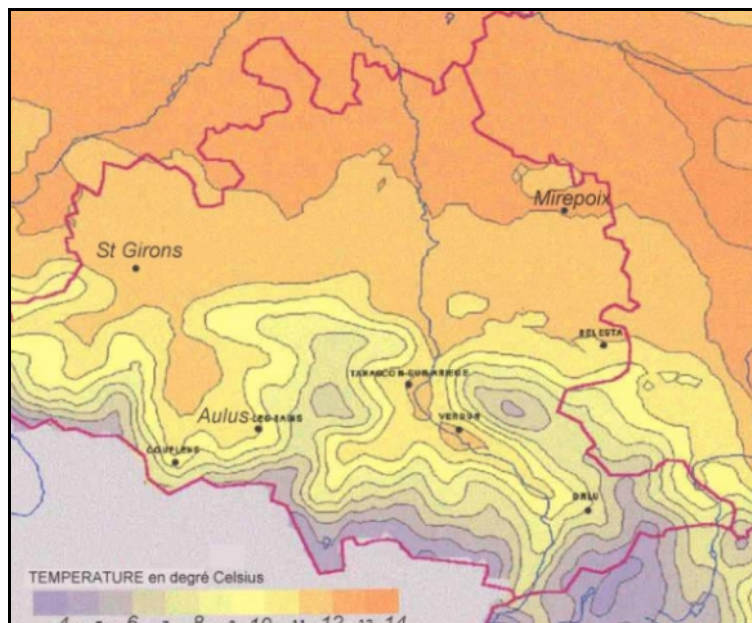
Temperaturen	Lage Ariège	Hooggebergte
Gemiddelde jaartemperatuur	14 °C	3 °C
Gemiddelde minimumjaartemperatuur	8 °C	- 1 °C
Gemiddelde maximumjaartemperatuur	19 °C	7 °C

temperatuurtabel Ariège³

De lage Ariège wordt gekenmerkt door een gematigd klimaat met zachte winters en droge hete zomers. De Ariège bevindt zich tussen twee enorme watermassa's, de Atlantische oceaan en de Middellandse Zee, en dit heeft zo zijn gevolgen voor dit klimaat. De Couserans⁴ heeft door zijn ligging in het westen van de Ariège en door zijn valleien die voornamelijk naar de westkant geopend zijn een meer Atlantisch gematigd klimaat. In de Haute Ariège en de andere meer oostelijke delen van de Ariège zijn de valleien naar het oosten geopend en deze regio wordt dan ook gekenmerkt door een meer mediterraan gematigd klimaat. In het westelijke deel van de Ariège valt dan ook het meeste neerslag.

³ Bron: <http://ddaf.ariège.agriculture.gouv.fr>

⁴ Couserans: kleine voormalige Franse provincie. Nu maakt de Couserans deel uit van het westelijke deel van het departement Ariège.

Kaart van de Ariège: gemiddelde jaartemperaturen⁵

5.4 Geschiedenis

De Ariège dankt zoals zoveel andere departementen zijn culturele eigenheid, en in het verlengde hiervan zijn toeristische aantrekkingskracht, aan de bijzondere historische gebeurtenissen en evoluties die zich in de streek hebben afgespeeld. Daarom is het van groot belang een korte geschiedkundige beschrijving van het departement weer te geven. Reeds rond 15.000 voor Christus leefden er mensen in de Ariège. Getuige hiervan zijn ondermeer de rotsschilderingen die we terugvinden in de vele grotten die de streek telt. Zo werden ondermeer in de grotten van Bédilhac, Lombrives, Niaux, Mas d'Azil en Lavache aanwijzingen van een prehistorische beschaving teruggevonden. Vele archeologische vondsten duiden ook op de aanwezigheid van een vergevorderde Gallo-Romeinse beschaving in de periode van 500 voor Christus tot de 5e eeuw na Christus. Zo werden er bijvoorbeeld in Pamiers bronzen munten en Romeinse borstbeelden gevonden.

In 711 staken de Moren⁶ onder leiding van Berbergeneraal Tariq ibn al Ziyad de Straat van Gibraltar over en begonnen met de verovering van het Iberische schiereiland. De Moorse veroveraars trokken dan noordwaarts doorheen de Pyreneeën, maar leden een zware nederlaag in de slag om Toulouse omstreeks 721. Ze trokken zich terug en hergroepeerden zich om dan toch terug noordwaarts te trekken om Frankrijk te veroveren. De vallei van de Ariège werd hierbij echter ontzien omdat ze niet meer langs Toulouse durfden passeren. Uiteindelijk werden de Moorse veroveraars te Poitiers gestopt door Karel Martel in het jaar 732.

Rond het jaar 800 gaat de *reconquista* dan van start, dit is de herovering van Spanje en delen van Zuid-Frankrijk op de Moren. De periode tussen 800 en 1000 AD kan worden beschouwd als een keerpunt in de geschiedenis van West-Europa. Er komt een einde aan de Moorse invallen, maar West-Europa is uiteengevallen en er ontstaat een machtsvacuüm. De christelijke kerk is volledig gedegenerereerd en de pausen strijden met de koningen om de

⁵ Bron: <http://ddaf.ariège.agriculture.gouv.fr>

⁶ Moren: benaming voor de Islamitische bezetters van het middeleeuwse Spanje, voornamelijk Berbers.

wereldlijke macht. Het is in de marge van deze gebeurtenissen dat de Ariège het schouwtoneel wordt van een markante evolutie binnen het Christendom, het Katharisme. De Katharen⁷ zijn een groepering van Christenen die in de late middeleeuwen zeer actief waren in Occitanië⁸. Het Katharisme vindt zijn oorsprong in een heropleving van de oude dualistische opvattingen zoals de gnostiek en het paulicianisme. De katharen beschouwden het Katharisme als de ware christelijke leer waarin Jezus centraal stond en het oude testament werd afgewezen. De Katharen werden door de christelijke Kerk echter als ketters bestempeld en de sekte werd het slachtoffer van een jarenlange bloedige vervolging. Imposante burchten zoals de kastelen van Foix en Montségur zijn nog steeds getuigen van deze roemruchte periode in de Franse geschiedenis.

De stichting van een abdij in 849 betekent het begin van een stedelijke ontwikkeling in Foix, de hoofdstad van het gelijknamige graafschap. In 1010 wordt Roger Bernard, zoon van Roger I van Carcassonne, de eerste burggraaf van Foix. Gedurende de verdere middeleeuwen breiden de graven van Foix hun macht verder uit over heel de Pyreneeën en in de 14e eeuw verplaatsen zij hun hof naar de westelijke Pyreneeën, naar Béarn. Na de Franse Revolutie ontstaat het departement dan als 1 van de 83 departementen die worden gecreëerd op 4 maart 1790 door uitvoering van de wet van 22 december 1789, uitgaande van het **graafschap Foix**. Foix wordt dan de departementshoofdstad. In de loop der jaren wordt Pamiers steeds belangrijker en op dit moment is Foix nog wel de hoofdstad op administratief vlak, maar is Pamiers wel de belangrijkste stad geworden met de meeste inwoners.

5.5 Bewoners en cultuur

“A unn chabal dounat sé gaïlta pos la denza”. Dit is een Occitaanse spreuk die overeenstemt met het Franse *‘A un cheval donné, on ne regarde pas la denture’*. Naast het land der Katharen is de Ariège ook een voormalige bloeiplaats van de Occitaanse cultuur. Occitaans is een verzamelnaam voor een aantal samenhangende dialecten die in Occitanië worden gesproken. In de 14e eeuw hebben deze verwante streekdialecten zich ontwikkeld uit de Langue d’Oc. Occitanië is een gebied in Zuid-Frankrijk, Noord-Spanje en West-Italië. De bekendste Occitaanse dialecten zijn het Provençaals, het Gascons (Bordeaux), het Arnanees (Lerida, Spanje), het Aupec (Ardèche), het Lemousin (Limousin) en het Piemontees (Piemonte, Italië). Tot de 12e eeuw zijn Occitaans en Catalaans één en dezelfde taal en ook nu nog zijn er zeer grote gelijkenissen tussen beide talen. In Zuid-West Frankrijk, in de Languedoc, wordt dan ook nog een aardig mondje Catalaans gesproken. Het verschil tussen Catalaans en Occitaans is vrij klein en zit vooral in de schrijfwijze en delen van de uitspraak. Occitaans mag dan wel als een uitgestorven taal worden beschouwd, toch beleeft dit dialect in de Ariège momenteel een heropleving en is het niet weg te denken uit de plaatselijke cultuur. In Pamiers is er zelfs een *calendreta*, dit is een tweetalige lagere school waar naast het Frans ook het Occitaans wordt onderwezen. Naast la Calandreta del pais de Pàmias, de tweetalige school van Pamiers, zijn er nog talrijke andere tweetalige scholen in Zuid-Frankrijk, bijvoorbeeld in steden zoals Narbonne (Calandreta Narbonesa), Toulouse (Calandreta de Castanet Tolosan) en Gap (Calandreta Gapiana). Het Gascons en het Tolosenc zijn de meest voorkomende Occitaanse dialecten in de Ariège. Het Gasconse dialect is een gevolg van de vroegere aansluiting bij Aquitanië, waar het van Bordeaux tot Béarn de spreektaal was.

⁷ Katharen, ook bekend als Albigenzen

⁸ Occitanië: gebied in Zuid-Frankrijk (o.a. Languedoc)

Kaart van Zuid-Frankrijk/Occitanië: de plaatselijke dialecten⁹

De Ariègeois, zoals de inwoners van de Ariège worden genoemd, zijn doorgaans heel trots op hun geschiedenis en cultuur. Overal wordt verwezen naar het roemruchte verleden der Katharen, en naar de Occitaanse cultuur. Je ziet dan ook vele Ariègeois die op de nummerplaat van hun wagen een Occitaans wapenschild hebben gekleefd, op de plek waar bij anderen de Franse F is bevestigd. Als je aan een inwoner van de Ariège zou vragen van waar hij afkomstig is, zal hij ook steeds *'de l'Ariège'* antwoorden in plaats van *'de la France'*. De Ariège wordt ook het departement van de paradoxen genoemd: het bestaat uit delen en brokken, maar samen vormen deze een sterke eenheid. Het lage Pamiers ten opzichte van het noordelijke bergland, het Kathaarse en daarna protestantse oostelijk deel waar dan het christelijke Pays du Couserans aan werd toegevoegd, het grote verschil tussen de Atlantisch georiënteerde westelijke regio en de Mediterrane oostelijke regio, ... Toch is de Ariège een heel homogeen en eensgezind departement, dat wel steeds gerebelleerd heeft tegen het centrale gezag. De Ariège is één van de kleinste en dunst bevolkte departementen van Frankrijk, en het is ook het meest zuidelijk gelegen departement, het verst verwijderd van het centrale gezag te Parijs. De Ariègeois staan dan ook bekend in heel Frankrijk als een heel rebels en links volk. Ze hebben zich steeds tegen onderdrukkers moeten verzetten; de Romeinen, de Franken, de Moren, de Inquisitie ten tijde van de Katharen, ... Ook nu nog is een Ariègeois doorgaans zeer links en gekant tegen elke vorm van overheersing. Tijdens de Franse presidentsverkiezingen van 2007 stemde 59 procent van de Ariègeois voor de linkse kandidate Ségolène Royale. De Fransen hebben een gezegde over de Ariège dat mooi aansluit bij de rebelse natuur van de bevolking van dit departement; *l'Ariège, c'est la dissidence permanente*.

De tabel hieronder toont aan dat Pamiers tegenwoordig de belangrijkste stad van het departement is. Hier is dan ook de enige fabriek gevestigd met meer dan 500 werknemers, Aubert & Duval. Dit is een toeleveringsbedrijf voor Airbus in Toulouse met een specifieke afdeling waar een superlegering uit titanium wordt vervaardigd die wordt gebruikt voor de productie van de nieuwe Airbus A380, het grootste passagiersvliegtuig ter wereld.

⁹ Bron: Wikipedia

	Gemeente	Aantal inwoners (1999)
1	Pamiers	13 463
2	Foix	9 109
3	Lavelanet	6 933
4	Saint-Girons	6 279
5	Saverdun	3 562
6	Tarascon-sur-Ariège	3 429
7	Mirepoix	3 076
8	Varilhes	2 703
9	Laroque-d'Olmes	2 667
10	Mazères	2 618

Aantal inwoners van de 10 grootste gemeenschappen¹⁰

Tussen het einde van de 19e eeuw en 1954 is het aantal inwoners van de Ariège echter met de helft verminderd. Dit is te wijten aan het wegvallen van onder andere de belangrijke textielindustrie, die vroeger in de Pyreneeën gevestigd was omwille van de goedkope energievoorziening via waterkracht. In de 20e eeuw werd energievoorziening niet langer als een doorslaggevende vestigingsvoorwaarde gezien en de textielindustrie verplaatste zich noordelijker. Dit zorgde voor armoede en werkloosheid en zo ontstond er een exodus uit het departement, en vertrokken vele Ariègeois naar Canada en de Verenigde Staten, om daar hun geluk te gaan beproeven. Gelukkig is het departement weer uit dit dal gekropen, met een bevolkingstoename tussen 1990 en 2005 van 137.000 inwoners naar 145.000 inwoners. Verbazingwekkend genoeg is er zelfs in 1980 nog sprake geweest om van een groot deel van de Ariège (buiten Pamiers en Foix dan wel) een immens nationaal park te maken. De Ariège blijft ondanks de bevolkingsaanwinst van de laatste jaren wel nog één van de dunst bevolkte gebieden van Frankrijk. Dit is deels ook logisch te verklaren daar een groot deel van het departement hooggebergte is. Veel Ariègeois werken nu in en rond het naburige Toulouse, een Franse metropool die de laatste decennia een enorme groei kent.

6 Toerisme

Alvorens een toeristische analyse van de Ariège te maken, zal ik eerst trachten een duidelijk beeld te scheppen van wat de streek te bieden heeft. Het aanbod is ontzettend groot en kan gemakkelijk geraadpleegd worden in een toeristische gids, daarom beperk ik me hier tot de meest attractieve plaatsen en gebeurtenissen. Voor een overzichtelijke beschrijving van het aanbod zal ik het toeristische landschap van de Ariège toelichten per *pays*.

6.1 Pays des Portes d'Ariège-Pyrénées

Le Pays des Portes d'Ariège is de meest noordelijke en vlakste streek van het departement en grenst in het noorden aan de Haute-Garonne. De belangrijkste stad is Pamiers, *la ville aux trois clochers*, de stad met de drie kerktorens. Deze torens domineren het stadsbeeld van Pamiers. Pamiers is een stad met veel gebouwen in Toulousestijl, met typische mooie rode baksteenkerken en bouwwerken. Tevens is Pamiers het economisch hart van het departement, waar je altijd veel mensen op straat tegenkomt, en waar je zeker een bezoekje moet brengen aan de markten en de wekelijkse antiekmarkt.

¹⁰ Bron: Wikipedia

St- Martin d'Oyde en Carla-Bayle zijn 2 andere mooie stadjes die zeker een bezoekje waard zijn. De huizen in de dorpskern zijn hier in een cirkel rond de kerk gebouwd, waardoor de dorpjes als het ware kleine vestingen zijn. Ook bastidedorpjes zoals St-Ybars, Mazères en Lézat zijn plaatsjes waar je jezelf enkele honderden jaren terug in de tijd waant. Mas d'Azil is een pittoresk stadje verscholen in het massief van de Plantaurel, met een verleden van geloofsoorlogen en geschiedkundige vondsten. In de 17e eeuw verschuilden 2000 Hugonoten zich in de grotten van Mas d'Azil, maar na een bloedige strijd van 2 maanden werden zij door het 15.000 man sterke leger van Louis VIII op de knieën gedwongen. Maar Mas d'Azil heeft zijn bekendheid vooral te danken aan een ondergrondse rivier met een grottencomplex waar een enorme schat aan informatie over de prehistorische mens gevonden is. Er is zelfs een periode in de prehistorie naar Mas d'Azil genoemd, het Azilien of Azilium. Door deze ondergrondse riviertunnel van 420 meter lang en 80 meter hoog loopt de route départementale D119, de enige autoweg in Europa die door een natuurlijke tunnel loopt. In het prehistorisch grottencomplex is ook een museum ondergebracht met heel veel interessante informatie over de geschiedenis van het Azilien. Je kan er ook tal van prehistorische artefacten kan bewonderen.

Tour de France 2006: renners rijden door de Grot van Mas d'Azil¹¹

Naast de grotten van Mas d'Azil zijn er in deze *pays* ook Romeinse sites en een aantal sites met prehistorische dolmens. De Pays des portes d'Ariège-Pyrénées biedt de toerist ook een hele waaier aan activiteiten. Zo kan je op de luchthaven van Pujols parachutespringen. Je vindt er ook een enorm uitgebreid netwerk aan fiets- en wandelroutes en een groot aantal maneges waar je paardentochten kan maken door de prachtige natuur. Ook een afvaart van een stuk van de Ariège met de kano of kayak behoort tot de mogelijkheden. Dit is zeker een aanrader omdat je zo de streek vanuit een ander perspectief kan verkennen.

¹¹ Bron: www.cyclingnews.com

6.2 Pays du Couserans

De Pays du Couserans is zo'n beetje het buitenbeentje van de Ariège. Deze streek is pas later aan het departement toegevoegd, en heeft een veel meer Atlantische uitstraling en cultuur. In het zuiden van de Couserans ontspringen bergriviertjes zoals de Salat, de Arize, de Garbet en de Lez. De zuidelijke Couserans telt ook vele prachtige bergmeentjes die je in de Pyreneeën kan bewonderen. Saint-Girons, de hoofdstad van deze pays, is een heel mooi stadje waar in de stadskern 2 rivieren samenkomen, de Salat en de Lez. Een bisschoppelijk paleis, een romaans klooster en een kleine kathedraal geven de stad een mooi historisch tintje.

Naast Saint-Girons herbergt de Couserans nog vele andere mooie historische stadjes, zoals Tourouse, Castillon-en-Couserans en Saint-Lizier. Dit stadje aan de voet van de Pyreneeën, dat een etappe is op de weg naar Santiago de Compostela, is geklasseerd bij de mooiste steden van Frankrijk en wordt beschouwd als een prachtig voorbeeld van de Romaanse bouwkunst. In de Romaanse kerk uit de 1080 vind je prachtige fresco's terug van bijna duizend jaar oud. De klokkentoren en het bisschoppelijke paleis die op een heuvel boven Saint-Lizier uittoornen dragen bij tot de prachtige *skyline* van dit pittoreske stadje. Je kan hier nog vele andere romaanse bouwwerken en artefacten bewonderen die werden gevonden in de kerk en in het imposante romaanse klooster.

Maar naast al die cultuur biedt de Couserans natuurlijk vooral natuur en avontuur met de Pyreneeën die in het zuiden van deze streek het landschap domineren. Wandelaars, fietsers en ruiters kunnen hier dan ook een groot aantal routes verkennen van het heuvelende noorden tot in het hart van de Pyreneeën. Hier is de Réserve du Valier gesitueerd, een prachtig natuurreservaat van meer dan 9000 hectaren dat is gelegen rond het majestueuze Massif du Valier. Dit bergmassief is bekend om zijn imposante bergpieken tot 2832 meter. In het zuiden grenst dit reservaat aan Spanje. Je kan hier ook overnachten in refuges¹² en zo verder trekken tot in de Spaanse Pyreneeën via wandelnetwerken zoals de grote routepaden.

6.3 Pays des Pyrénées Cathares

Deze streek is het hart van het katharenland, rijk aan prachtige overblijfselen uit dit mysterieuze tijdperk. De Pays des Pyrénées Cathares is de meest oostelijke *pays* van de Ariège en is vooral bekend om zijn middeleeuwse cultuur, verweven met de geschiedenis van de Katharen. Deze streek kunnen we nog verder onderverdelen in le Pays d'Olmes, la Vallée Moyenne de l'Hers en le Pays de Mirepoix. Lavelanet en Mirepoix zijn de 2 belangrijkste steden van de Pays des Pyrénées Cathares.

Mirepoix is een bijzonder stadje in het noorden van de Pays des Pyrénées Cathares. Het is een prachtig bewaard middeleeuws bastidestadje met een unieke marktplaats, de *Place des Couverts*. Deze is geheel omgeven door vakwerkhuisen gebouwd op houten galerijen. Hierdoor heeft het marktplein een gezellige besloten ligging omringd door prachtige huizen in de mooiste kleuren. Eén van de mooiste vakwerkhuisen is het Maison des Consuls, een 14e eeuwse gebouw met 150 houtsculpturen die in de balken zijn uitgewerkt. Ook de St-Maurie kathedraal is uitermate spectaculair, dit imposante bouwwerk heeft het grootste gotische schip van heel Frankrijk. Naast lekker tafelen en gewoon rondkijken is er in Mirepoix ook altijd wel iets te doen; rond Pasen is er het Mirepoix Jazz festival, in juli zijn er de middeleeuwse feesten die de oude tijden terug even doen herleven, begin augustus vindt er het 20e *Festival International de la Marionette* plaats en in oktober is er het in heel de Ariège

¹² Refuge: Berghut waar wandelaars kunnen overnachten.

bekende appelfestival. Hiernaast zijn er nog tal van andere kleinere evenementen zoals winterfeesten, de uitbundig gevierde Franse feestdag en een aantal themadagen en antiekmarkten.

In de directe nabijheid van Mirepoix zijn er nog een paar historische pareltjes te bewonderen zoals het unieke rotskerkje van Vals, l'Eglise rupestre de Vals. Dit is een kerkje bestaande uit drie op elkaar gebouwde heiligdommen. De basis in de rotsen dateert van het Karolingische tijdperk (10e eeuw) en de twee hogere niveaus zijn romaanse delen daterend uit de 11^e eeuw. Het kerkje is gebouwd op een enorme rots, waarin meer dan elf eeuwen geleden een trap werd uitgehouwen die naar de ingang van het kerkje leidt. In dit exceptionele bouwwerk werden romaanse fresco's uit de 11e eeuw ontdekt.

Naast Vals is ook zeker Camon een bezoekje waard. Dit prachtig historisch stadje wordt door de Ariègeois soms le Petit Carcassonne genoemd, duidend op de prachtige middeleeuwse wallen en gebouwen.

Ook het fabelachtige Château de Montségur is in deze streek gelegen. Montségur is een machtige burcht op de top van een rots, waar in de 13e eeuw tussen de 200 en 225 Katharen vrijwillig de brandstapel verkozen, nog liever dan zich tot het Christelijke geloof te bekeren. De oorspronkelijke katharenburcht werd echter met de grond gelijk gemaakt. De vesting die je nu in Montségur kan bewonderen is een garnizoensburcht gebouwd in opdracht van de Franse koning.

Kasteel van Montségur¹³

Ook de ruïnes van het Château de Roquefixade, enkele kilometers ten westen van Lavelanet, zijn stille getuigen van het roemrijke Kathaarse verleden. Dit machtige bergkasteel was net als Montségur een schuilplek voor de Katharen tijdens de Albigenzenkruistocht, een 20 jaar durende kruistocht van 1209 tot 1229 in opdracht van de rooms-katholieke Kerk, waarin ten strijde werd getrokken tegen de Katharen in Occitanië. Het was paus Innocentius III die de Franse edelen al het land beloofde dat zij in Occitanië konden heroveren op de nog steeds groeiende gemeenschap der Katharen. Naar schatting meer dan één miljoen mensen verloren het leven in deze duistere periode.

Naast al dit historisch erfgoed biedt de Pays des Pyrénées Cathares ook een brede waaier aan natuurschoon. Het is uitgelezen streek om te wandelen en te fietsen of om te paard te

¹³ Bron: Wikipedia

verkennen. Je kan deze *pays* ook ontdekken met de kayak vanop de Touyre, een rivier die de hele *pays* doorsnijdt. Avonturiers kunnen zich ook wagen aan een partijtje bergbeklimmen op de rotsmassieven van de Plantaurel. Je vindt hier ook 2 bijzondere natuurverschijnselen, les Cascades de Roquefort en la Fontaine de Fontestorbes. La Fontaine de Fontestorbes, letterlijk de gekke bron, is een vreemd natuurverschijnsel dat tot stand komt door ondergrondse rivieren en holtes in het massief van de Plantaurel. Van juli tot november, als het waterdebiet laag genoeg is, vloeit deze bron op een rare manier met vaste tussenpozen. Het water stijgt dan gedurende een kwartier, daarna vloeit de bron 6 minuten en dan zakt het water weer gedurende de volgende 35 minuten. Les Cascades de Roquefort is een mooi pareltje der natuur in het uiterste westen van de Pays des Pyrénées Cathares. Hier vind je een feeërieke riviertakking in het midden van het bos met spectaculaire watervallen tot 30 meter hoog.

Fontestorbes¹⁴

Op de grens van deze *pays* met het departement de Aude, vinden we het prachtige Lac de Montbel. Dit meer met een oppervlakte van 570 hectaren is prima geschikt om te kayaken, te zeilen of om gewoon te genieten van de buitengewone rust en kalmte die overal rond het turkoois blauwe water heerst.

6.4 Pays de Foix-Haute Ariège

Deze *pays* is de meest zuidelijke streek van de Ariège en tevens ook de grootste. De centraal gelegen departementale hoofdstad Foix ligt aan de voet van de Pyreneeën en is de toegangspoort tot dit machtige gebergte. De N20 vanuit Pamiers is de enige grote weg die dit gebied doorkruist. Via Foix loopt deze *route nationale* verder naar Tarascon-sur-Ariège en zo via Les Cabannes en Ax-les-Thermes recht het hart van de Pyreneeën in. Hier splitst deze weg zich in de N22 die via de Tunnel d'Envalira Andorra binnenloopt en de N20 die in Spanje overgaat in de E9 naar Barcelona. De Tunnel d'Envalira is een tunnel op de grens met Frankrijk en Andorra die de vallei van de Pas de la Casa verbindt met de vallei van Valira. Zo moeten automobilisten nu niet meer via de Pas d'Envalira rijden met hun wagen. De Pas d'Envalira is de hoogste autoweg van de Pyreneeën (2409 meter) en is gevaarlijk en

¹⁴ Bron: www.quercorb.com

moeilijk door te steken met de wagen. Vaak is deze pas ook dichtgesneeuwd dus de Tunnel d'Envalira biedt een enorm voordeel aan de reizigers die Andorra bezoeken.

Het zicht op Foix wordt gedomineerd door het middeleeuwse Chateau de Foix, eeuwenlang de thuisbasis van de machtige burggraven van Foix. Het is een mooie karakteristieke bergstad, omringd door de uitlopers van de Pyreneeën. De stad heeft een authentiek historisch centrum met middeleeuwse gebouwen en monumenten. Ook op cultureel gebied heeft Foix heel wat te bieden. Vooral in de zomer worden heel wat muzikale en andere festiviteiten aangeboden. Zo organiseert Foix jaarlijks het licht- en klankspektakel 'l'Ariège au fil du temps', een prachtig schouwspel dat elke zomer 12 dagen wordt vertoond doormiddel van een projectieshow op de burchtmuren van het Chateau de Foix. Dit spektakel verhaalt de boeiende geschiedenis van het departement, van de prehistorie via de middeleeuwen tot in de 21e eeuw. De thema's die aan bod komen in dit prachtige schouwspel evolueren van het ontstaan van de Pyreneeën over prehistorische grotbewoners en middeleeuwse taferelen tot de hedendaagse Franse hiphoppers. Wie meer wil weten over het verleden van de Ariège moet zeker de Forges de Pyrène bezoeken, een historisch park te Montgailhard, een dorpje 3 kilometer ten zuiden van Foix. In deze historische site van 5 hectaren groot is de tijd in het begin van de vorige eeuw blijven stilstaan. Je ziet er de vroegere hoogovens nog in werking, waar in de 17e tot 20e eeuw ijzer werd gesmolten. Ook kan je er bijleren over de oude ambachten en typische beroepen uit de Ariège zoals bijvoorbeeld de berentemmers en klompensnijders. Verder vind je er veel doe-het-zelf activiteiten en prachtige overblijfselen uit het industriële verleden van de streek. Zo is er het ijzermuseum waar je meer te weten komt over de vroegere ijzersmelterijen van de Ariège en over het verleden van deze alomtegenwoordige grondstof. 450 jaar geleden reeds maakten ijzersmeden hier ijzeren staven. Andere bekende stadjes in deze Pays zijn Tarascon-sur-Ariège, Vicdessos, Ax-les-Thermes, Auzat en Quérigut.

Toeristische kaart van de Pays de Foix Haute-Ariège¹⁵

Tarascon-sur-Ariège ligt in een dal tussen de hoge Pyreneeëntoppen. In de buurt van Tarascon vind je veel prachtige prehistorische grotten. De belangrijkste grot is de grot van

¹⁵ Bron: www.ot-foix.fr

Lombrives maar nog veel mooier zijn de grotten van Niaux een paar kilometer verder. Zij behoren tot de grootste beschilderde grotten van Europa en delen ervan zijn voor het publiek opengesteld. Ze kunnen worden bezocht met een gids. Na een fakkeltocht door donkere gangen kom je in ruimtes met muurschilderingen uit lang vervlogen tijden. Andere delen van de grot, die niet toegankelijk zijn voor het publiek, werden in Tarascon nagebouwd in het Parc Pyrénéen de l'Art Préhistorique, een veelbezocht themapark geheel gewijd aan de spectaculaire geschiedenis van de regio.

Vicdessos en Auzat zijn 2 dorpjes aan de voet van de Montcalm, met zijn 3077 meter de op één na hoogste berg van de Ariège. Hier kunnen liefhebbers van sport, natuur en berglucht hun hartje ophalen in het 'Stations sports nature du Montcalm'. Mountainbiken, paardrijden, canyoning, bergbeklimmen, parapente, ... elke avontuurlijke sporter vindt hier wel zijn ding. En voor de wandelaars zijn er veel unieke routes die je langs de meest prachtige bergtaferelen leiden zoals de bergmeren van Etangs de Bassiès of Les Orris de Vicdessos. Dit zijn traditionele herdershutjes hoog in de bergen, vervaardigd van opeengestapelde zwerfkeien. Verder kan er ook geskied worden in Goulier-Neige, een mooi skigebied op 1500 meter hoogte.

Les Cabannes en Ax-les-Thermes zijn 2 stadjes langs de N20 naar Andorra. Deze stadjes, in het hart van de Pyreneeën, zijn beiden verbonden aan prachtige wintersportgebieden. Vanuit Les Cabannes vertrekt een steile klim naar het Plateau de Beille, een gevreesde aankomstplaats voor de renners van de Tour de France. Op het Plateau de Beille kan niet geskied worden maar er zijn wel veel langlaufpistes en mooie bewegwijzerde sneeuw wandelpaden. Liefhebbers van diepsneeuw en berglandschappen kunnen hier sneeuwschoenen huren en op pad gaan in de ongerepte natuur. Ax-les-thermes wordt sinds Kerstmis 2002 door een lift verbonden met het skigebied Ax 3 Domaines. Dit is een groot skigebied bestaande uit de domeinen van Plateau de Bonascre, Saquet en Campels. Deze nieuwe kabelbaan bestaat uit 34 cabines met 16 zitplaatsen elk en overbrugt het hoogteverschil van 700 meter aan 1600 personen per uur. Naast Ax 3 Domaines bevinden er zich nog 2 wintersportgebieden in de onmiddellijke nabijheid van Ax-les-Thermes. Dit zijn het skigebied Ascou-Pailhères en het langlaufgebied Domaine du Chioula.

Kaart: pisteplan Ax 3 Domaines¹⁶

Quérigut is het meest oostelijke stadje van de Ariège en is gekend voor z'n unieke ligging in het hooggebergte met vele meertjes en het ongerepte Reserve d'Orlu, een natuurreserveaat met een imposante fauna en flora. Gemzen, everzwijnen, marmotten, gieren, roofvogels, beren, al deze wilde dieren kan je met wat geluk observeren in dit beschermde gebied ten zuidwesten van Quérigut. Voor de sneeuwliebhouders is er in Quérigut ook een mooi skigebied met zowel ski- als langlaufpistes, la Domaine Mijanès-Donazan. In Usson en Carcanières, 2 dorpjes ten noorden van Quérigut, vind je nog enkele prachtige voorbeelden van middeleeuwse architectuur zoals de Pont Vauban en le Chateau d'Usson, een imposante burcht. Aan de voet van het Réserve d'Orlu, tussen Ax-les-Thermes en Quérigut, ligt het dorpje Orlu. Op zich een klein dorpje maar toch is dit plaatsje bekend geworden door het Maison des Loups, een park van 6 hectares groot dat jaarlijks meer dan 44.000 bezoekers lokt. Het is een natuurpark met museum waar groepen Canadese, Europese en Arctische wolven in een natuurgetrouwe omgeving rondlopen en waar de bezoekers deze dieren kunnen observeren en er over bijleren. Ook is er een speciaal park waar de wolvenwelpjes hun eigen gangetje kunnen gaan.

Natuurliebhouders, skiërs, wandelaars, fietsers, ruiters, bergbeklimmers, zelfs avonturiers die houden van extreme sporten zoals *canyoning* en *parapente*, iedereen vindt zijn gading in het Pays de Foix-Haute Ariège. In de zomer wanneer er geen sneeuw op de pistes ligt kan je er ook aan *ski d'été* doen. Je gaat dan met de lift naar boven en daalt de pistes af op autopedjes en gocats.

Ook het welnesstoerisme kent een eeuwenoude traditie in deze streek. Het is hieraan dat steden als Ax-les-Thermes, Ornlac-les-Bains en Aulus-les-Bains hun naam ontleend hebben. Ax-les-Thermes is ongetwijfeld het meest gekende kuuroord van deze Pays. 'Ax' is afkomstig van het Latijnse woord Aque en Thermes is Frans voor warmwaterbronnen. In en rond Ax-les-Thermes zijn er ongeveer 60 warmwaterbronnen met temperaturen variërend

¹⁶ Bron: www.ax-ski.com

van 25°C tot zelfs 78°C. Deze bronnen werden reeds door de Romeinen gebruikt om huidaandoeningen en reuma te genezen. Koning Louis IX liet in de 13^e eeuw enkele van deze bronnen uitbouwen tot thermen om de soldaten te kunnen verzorgen die met lepra terugkeerden van de kruistochten. Vanaf de 19^e eeuw kwam het spatoerisme dan volop op gang en werden er meer faciliteiten bijgebouwd voor de toeristen zoals badhuizen en zwembaden. Mensen met huidaandoeningen, reuma en aandoeningen van de luchtwegen komen ook nu nog kuren in de zwavelhoudende wateren van de Pyreneeënbronnen om zo van hun problemen verlost te geraken.

Naast overweldigende vergezichten, pittoreske dorpjes en prachtige meren vind je in de Pays de Foix-Haute Ariège ook onder de grond enkele interessante bezienswaardigheden. Naast de vele prehistorische grotten is de ondergrondse rivier van Labouiche zeker een bezoekje waard. In Labouiche vind je de langst bevaarbare ondergrondse rivier van Europa. Je kan er een traject van anderhalve kilometer afvaren bij het licht van fakkels. De rivier heeft zich net zoals in le Mas d'Azil een weg gebaad dwars door de kalksteenlagen van de Plantaurel. Onderweg kan je de mooiste stalactieten en stalagmieten bewonderen en geeft de gids die het bootje bestuurt meer uitleg bij deze ondergrondse rivier.

6.5 Besluit

Een groot voordeel van de Ariège is dat er altijd wel wat te beleven valt. In het noordelijk gedeelte van het departement kan je in de wintermaanden profiteren van de zachte Zuid-Franse temperaturen en in het zuiden kan je in de winter en in het voorjaar skiën. In de zomermaanden geniet je in het grootste gedeelte van de Ariège van een zalig mediterraan klimaat en kunnen mensen die niet echt te vinden zijn voor de grote hitte zich uitleven in de Pyreneeën, waar een meer gematigde temperatuur heerst.

Een ander pluspunt van deze streek is de centrale ligging. De Ariège is een ideale uitvalsbasis voor dagtrips of weekendjes naar omliggende toeristische trekpleisters. Het departement ligt in de nabijheid van enorm veel andere attractiepolen. Zo kan je een dagje fietsen langs het Canal du Midi of even gaan shoppen in Toulouse of Andorra. Een dagje wandelen in de Spaanse Pyreneeën of een weekendje Barcelona, het behoort allemaal tot de mogelijkheden. Een uurtje rijden en je bent in het middeleeuwse Carcassonne en nog een uurtje verder en je zit aan de Middellandse zee met prachtige zandstranden en mediterrane steden als Montpellier en Perpignan. Of wat dacht je van een auto- of treinritje in noordelijke richting voor een bezoekje aan prachtige steden zoals Albi en Montauban. Ben je meer te vinden voor de Atlantische kant van Frankrijk, dan ben je ook zo in de Aquitaine voor een bezoek aan plekjes zoals Lourdes, Biarritz of Périgueux. Maar dé reden om je vakantie door te brengen in de Ariège is natuurlijk de sfeer van La Douce France, de vriendelijke mensen, de cultuur, de lekkere eten, de koren- en zonnebloemvelden, de bergriviertjes en meertjes, de plaatselijke fauna en flora, ... het niet te evenaren gevoel dat je krijgt als je 's ochtends bij het opstaan een wild hert in je tuin ziet grazen, de glooiende heuvels, nog puur en nauwelijks bewoond, die geleidelijk overgaan in de spitse toppen van het imposante Pyreneeën-gebergte. Want waar je ook gaat of staat in de Ariège, vrijwel overal heb je zicht op één van de prachtigste panorama's ter wereld, de met sneeuw bedekte bergtoppen van de Pyreneeën.

7 Toeristische cijfers

Het hoogste Franse bestuursorgaan op het gebied van toerisme is het ministerie van toerisme (*ministère du tourisme*) dat alle regionale comités voor toerisme overkoepelt (*comité régional du tourisme*). Een *comité régional du tourisme* is dan weer het overkoepelende orgaan van alle departementale comités voor toerisme binnen een regio (*comité départemental du tourisme*). Binnen een *comité départemental du tourisme* heb je dan nog de *communes*, de kleinste toeristische bestuursentiteiten.

Een groot deel van mijn informatie heb ik vergaard door gesprekken te voeren met Frédéric Fernandez, directeur van het Comité Départemental du tourisme de l'Ariège. Hij en zijn team ontwikkelen het toeristische beleid van de Ariège.

Het cijfermateriaal gebruikt in mijn afstudeerproject is gebaseerd op de officiële jaarverslagen van 2006. De cijfers van 2007 waren tijdens het tot stand komen van deze scriptie nog niet gepubliceerd.

7.1 Frankrijk

Frankrijk ontving in het jaar 2006 ongeveer 79.100.000 internationale toeristen, wat goed was voor 479.000.000 overnachtingen. Dit resulteerde in € 36,9 miljard aan toeristische inkomsten.

Met dit gigantische aantal van 79.100.000 internationale aankomsten is Frankrijk het land met het grootste aantal inkomende toeristen ter wereld.

Rang 1995	Rang 2006	Land	Toeristische aankomsten uitgedrukt in miljoenen	Percentuele evolutie 2006 t.o.v. 2005
1	1	Frankrijk	79,1	4,2
3	2	Spanje	58,5	4,5
2	3	Verenigde Staten van Amerika	51,1	3,8
7	4	China	49,6	6,0
4	5	Italië	41,1	12,4
5	6	Verenigd Koninkrijk	30,1	7,3
12	7	Duitsland	23,6	9,6
6	8	Mexico	21,4	-2,6
9	9	Oostenrijk	20,3	1,5
-	10	Rusland	20,2	1,3

Toeristische aankomsten per land¹⁷

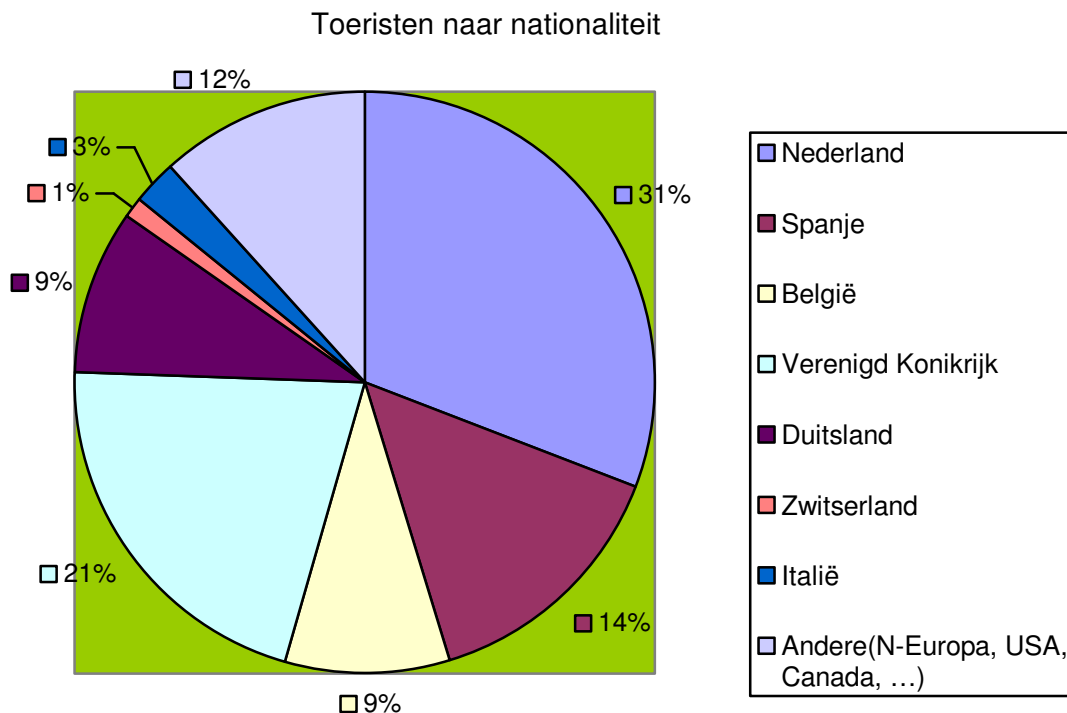
¹⁷ Bron: Comité Départemental du Tourisme d'Ariège-Pyrénées. (2007) *L'activité touristique 2006 en Ariège-Pyrénées*. Foix: Observatoire du Tourisme.

7.2 Ariège

In 2006 telde het departement Ariège 9.431.000 toeristische overnachtingen. Dit is een aandeel van 1.97% van het totale aantal toeristische overnachtingen in Frankrijk.

Nationaliteiten van de bezoekende toeristen:

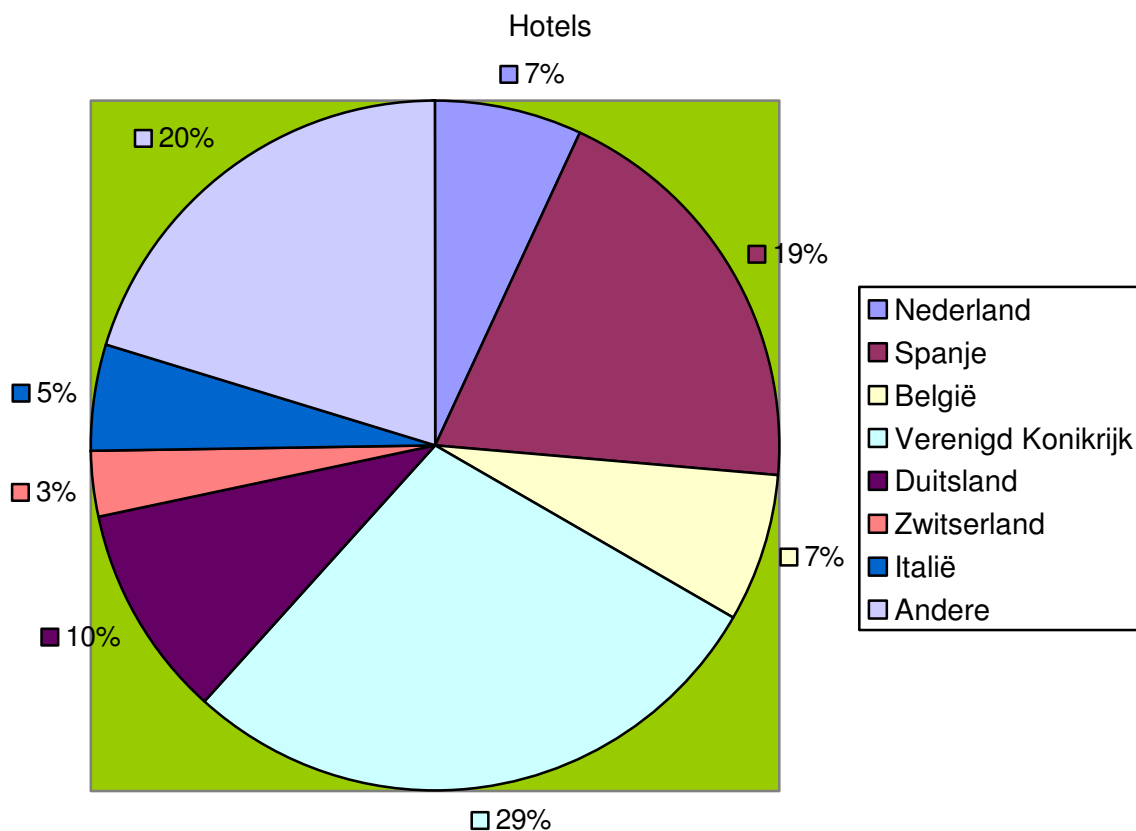
Op onderstaande grafiek is het aantal toeristen dat de Ariège bezoekt procentueel opgedeeld per nationaliteit. Het grootste aantal toeristische overnachtingen gebeurt door Nederlanders, gevolgd door toeristen uit het Verenigd Koninkrijk. 9% van de overnachtingenden in de Ariège zijn Belgen.

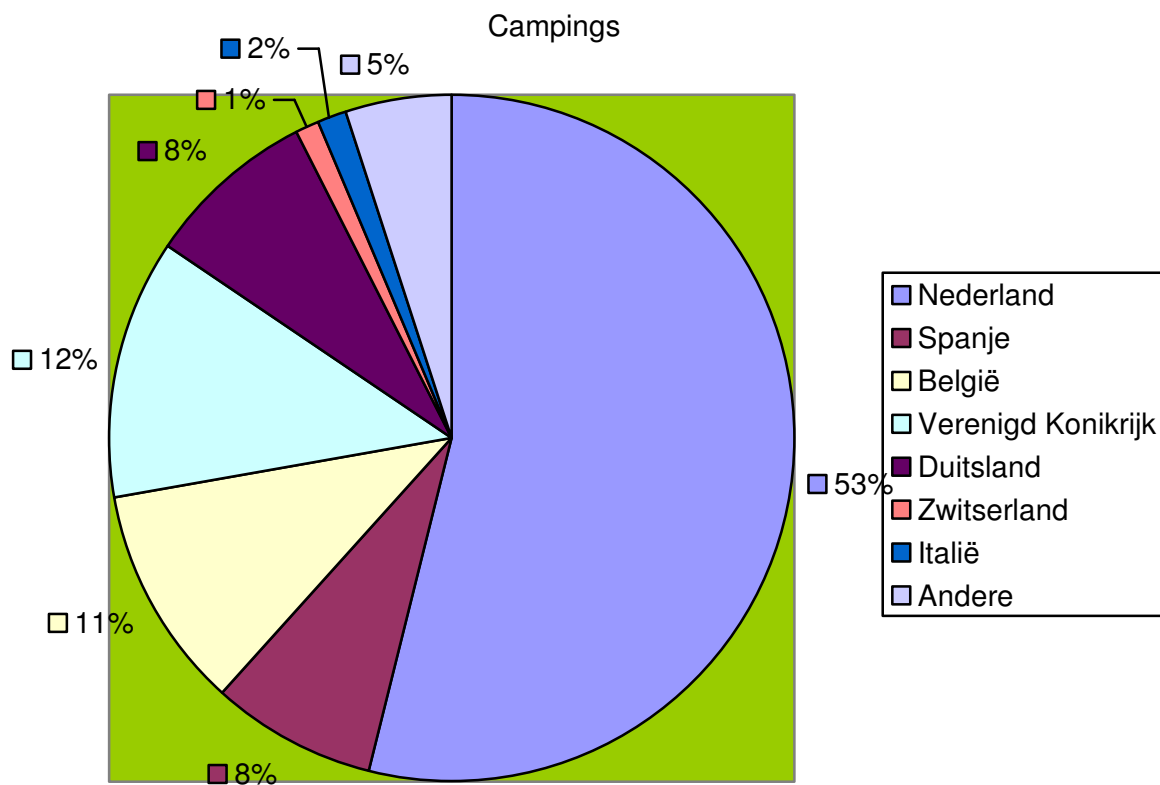
Procentuele verdeling per nationaliteit van toeristische overnachtingen in de Ariège

7.3 Samenhang tussen nationaliteit en logementvorm

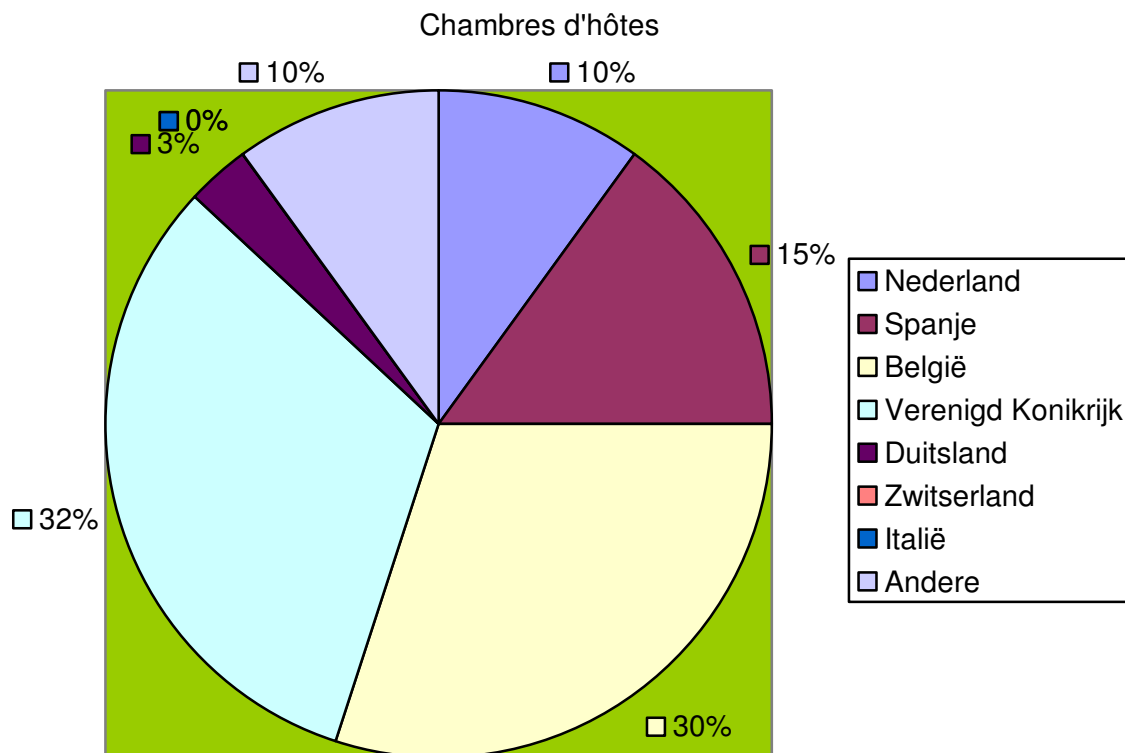
Om de verschillende nationaliteiten van de overnachtende toeristen beter weer te geven en een duidelijker beeld te scheppen van de geprefereerde logiesvormen per nationaliteit heb ik deze opgesplitst in 4 categorieën: hotels, campings, chambres d'hôtes en verblijven in gemeubelde woongelegenheden (gehuurde studio's, appartementen, vakantiehuizen en dergelijke). Elk land heeft immers zijn typische gewoontes. Op bovenstaande schijfdiagram zie je dat de Nederlanders het massaalst aanwezig zijn in de Ariège, vooral op campings vind je enorm veel Nederlanders. Op de tweede plaats komen de inwoners van het Verenigd Koninkrijk, deze hebben dan weer een voorkeur voor hotels. Zo kan je in onderstaande schijfdiagrammen een duidelijke samenhang constateren tussen de nationaliteiten en de vorm van logement.

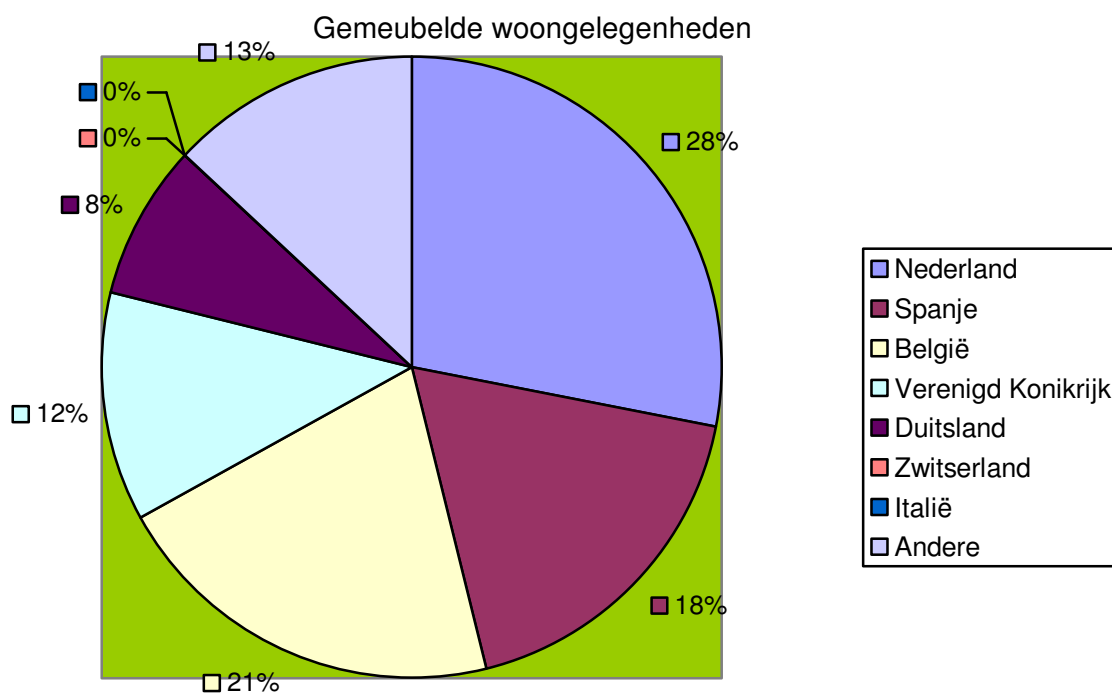
Procentuele verdeling per nationaliteit van toeristische overnachtingen in hotels

Procentuele verdeling per nationaliteit van toeristische overnachtingen op campings

Procentuele verdeling per nationaliteit van toeristische overnachtingen in chambres d'hôtes

Procentuele verdeling per nationaliteit van toeristische overnachtingen in gemeubelde woongelegenheden

7.4 Een vergelijking

Als je de 9.431.000 toeristische overnachtingen van de Ariège dan vergelijkt met bijvoorbeeld de Ardèche, een van de populairste vakantiebestemmingen in Frankrijk, dan bemerk je direct de enorme achterstand van de Ariège. De Ardèche telt zo maar eens even 16.400.000 toeristische overnachtingen per jaar.

Als je het departement Ariège vergelijkt met het departement Var, het Franse departement met de meeste toeristische overnachtingen, zo'n 66.780.000 per jaar, dan moeten we concluderen dat de Ariège niet echt een grote speler is op toeristisch gebied.

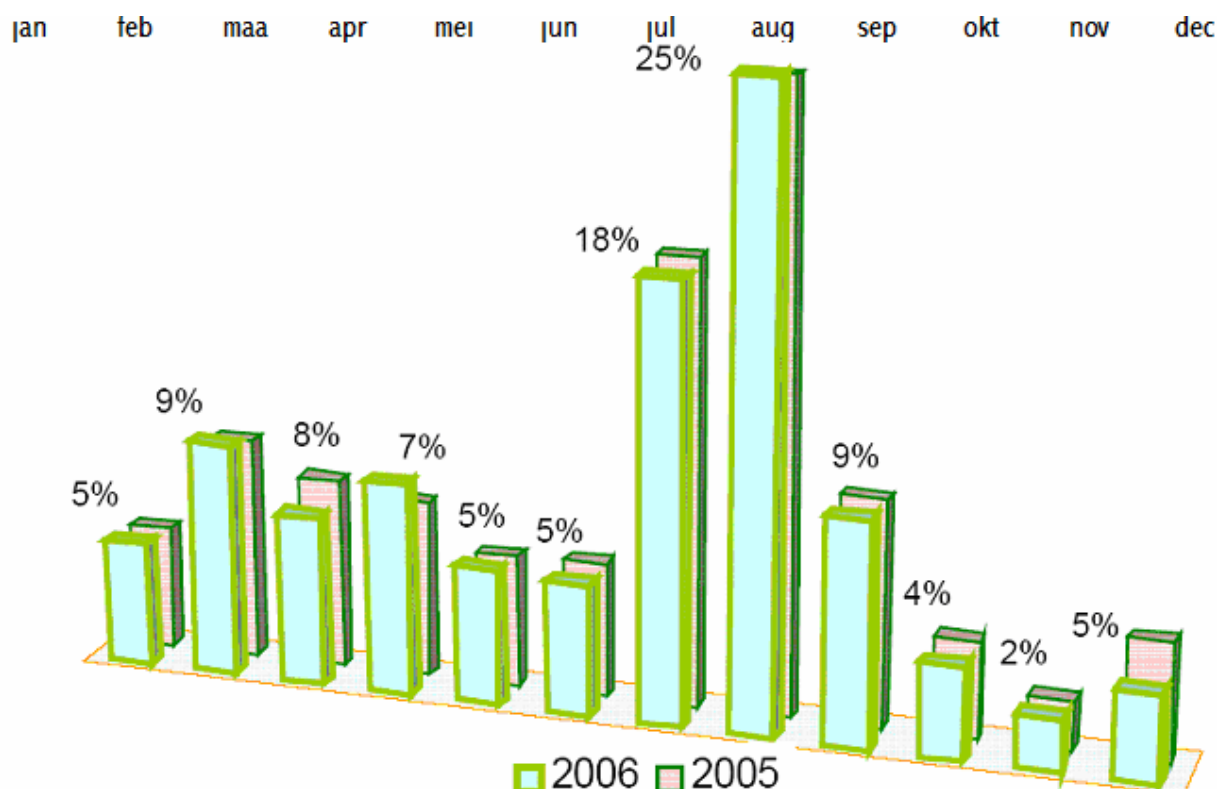
De Ariège mag dan wel het kleinste departement van deze drie zijn, maar uit de grote verschillen tussen het aantal overnachtingen per departement in verhouding tot de vrij kleine verschillen qua oppervlakte, kunnen we afleiden dat het verschil in afmeting tussen deze drie departementen weinig te maken heeft met de grote onderlinge afwijking op het vlak van toerisme.

Toch gaat het helemaal niet slecht met het toerisme in de Ariège en zorgt deze sector jaarlijks voor zo'n € 200.000.000 directe inkomsten. Dat komt neer op een return van € 1450 per inwoner. Dit zijn zeker bedragen die de moeite lonen om te blijven investeren in het toerisme om zo de positieve evolutie die het hedendaagse toerisme in de Ariège kenmerkt te kunnen voortzetten.

Departement (met regio en oppervlakte)	Toeristische overnachtingen in 2006	Percentage van totaal aantal toeristische overnachtingen in Frankrijk in 2006 (479.000.000)
Ariège (région Midi-Pyrénées) 4890 km ²	9.431.000	1,97%
Ardèche (région Rhône-Alpes) 5529 km ²	16.400.000	3,42%
Var (région Provence-Alpes-Côte d'Azur) 5973 km ²	66.780.000	13,94%

Toeristische overnachtingen 2006 in Ariège, Ardèche en Var

Een bijkomende vaststelling bij het aantal overnachtingen is dat, in tegenstelling tot de Ardèche en de Var, een ruim deel van de toeristische overnachtingen in de Ariège tijdens de winterperiode plaatsvindt, namelijk 27%. Er kan immers van december tot maart geskied worden. Zo kan dit departement gelukkig heel het jaar door toeristen ontvangen. Ondanks dit grote voordeel overschrijdt het aantal overnachtingen van toeristen in dit departement nooit de kaap van 10 miljoen overnachtingen per jaar. Dit toont nog meer aan dat het aantal overnachtingen in de Ariège laag is ten opzichte van de echt toeristische Franse departementen zoals de Var en de Ardèche, waar meer dan 80% van de toeristische overnachtingen in het zomerseizoen en de paasvakantie geconcentreerd zijn.

Procentuele verdeling per maand van de toeristische overnachtingen in de Ariège in 2005 en 2006 ¹⁸

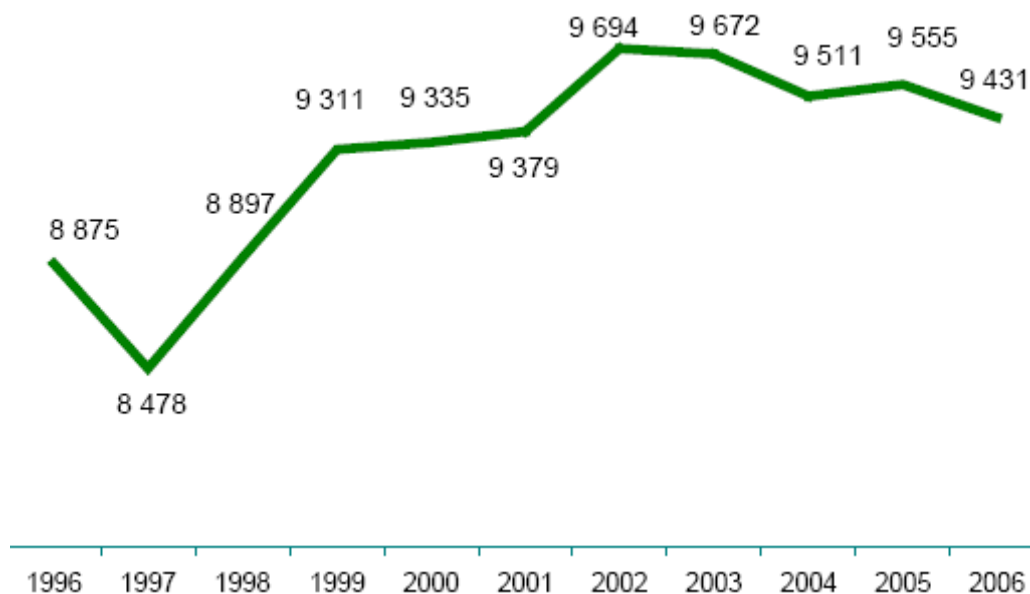
7.5 Bedenkingen bij deze toeristische cijfers

De Ariège is een gebied dat zeer veel mogelijkheden biedt aan toeristen: natuurliefhebbers, cultuurtoeristen, wintersporters, gewone sportliefhebbers zoals fietsers en wandelaars, mensen die meer van avontuurlijke sporten houden of gewone doorsneetoeristen die naar Zuid-Frankrijk komen om te genieten van het mooie weer en de Franse charme, er is voor ieder wat wils in de Ariège.

En toch komt het toerisme in de Ariège maar moeilijk op gang, hoewel er al serieuze vorderingen zijn gemaakt in de laatste 20 jaar. Rond 1950 was er buiten 2 thermale stations nog bijna geen sprake van toerisme in de Ariège. De Ariège was toen nog sterk geïndustrialiseerd. Pas in de jaren tachtig, onder invloed van de decentralisatie van Frankrijk, kregen de departementen meer bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Het toerisme in de Ariège begon langzaam open te bloeien en er kon gestart worden met een lange en moeilijke weg naar een gedegen toeristisch beleid.

Als we de Ariège gaan vergelijken met de jaren vijftig is er wel een enorme progressie gemaakt, van zo goed als nihil naar bijna 10 miljoen overnachtingen per jaar. Op de volgende pagina zien we een curve met het aantal toeristische overnachtingen van 1996 tot en met 2006. Hierop bemerken we nog steeds een fikse vooruitgang met een hoogtepunt in 2002. Vanaf 2002 is er een lichte achteruitgang merkbaar ten gevolge van de warmere winters, die resulteren in minder sneeuw en dus een terugloop van het aantal wintertoeristen.

¹⁸ Bron: Comité Départemental du Tourisme d'Ariège-Pyrénées. (2007) *L'activité touristique 2006 en Ariège-Pyrénées*. Foix: Observatoire du Tourisme.

Evolutie in de toeristische overnachtingen van 1996 tot 2006¹⁹

8 Naambekendheid

Wat mij direct opviel vanaf het eerste moment dat ik de Ariège leerde kennen, en volgens mij ook dé belangrijkste oorzaak is van de eerder lage toeristische cijfers, is het gebrek aan naambekendheid. Als je aan een Vlaming vraagt of hij de Ariège kent, dan is het antwoord meestal negatief. Na de gesprekken met mr. Fernandez kon ik vaststellen dat hij en zijn medewerkers zich terdege bewust waren van dit probleem, maar dat het een zaak is die niet eenvoudig op te lossen valt.

8.1 Enquête

Via een enquête bij 100 mensen tussen de 18 en de 90 jaar heb ik getracht een beeld te schetsen van de problematiek.

Populatie: Vlaanderen
 Steekproef: 100 Vlamingen tussen 18 en 90 jaar
 Onderzoeksvragen: Ariège
 Controlevragen: Ardèche

Ariège

Vraag 1: Kent U de Ariège?
 Vraag 2: Hebt U de Ariège reeds bezocht?
 Vraag 3: Wat is de Ariège?

Ardèche

Vraag 1: Kent U de Ardèche?
 Vraag 2: Hebt U de Ardèche reeds bezocht?
 Vraag 3: Wat is de Ardèche?

¹⁹ Bron : Comité Départemental du Tourisme d'Ariège-Pyrénées. (2007) *L'activité touristique 2006 en Ariège-Pyrénées*. Foix: Observatoire du Tourisme.

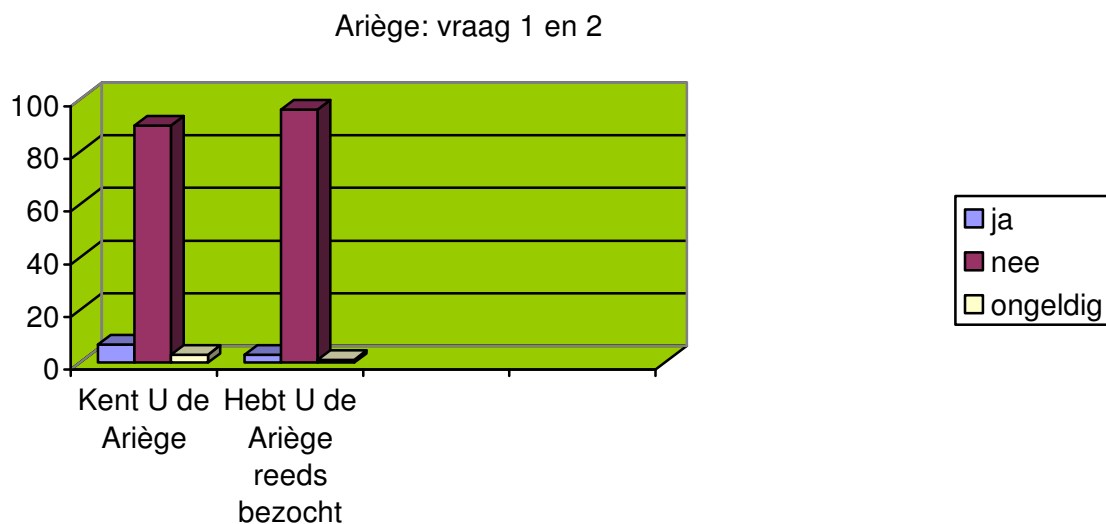
8.2 Resultaten

8.2.1 Ariège

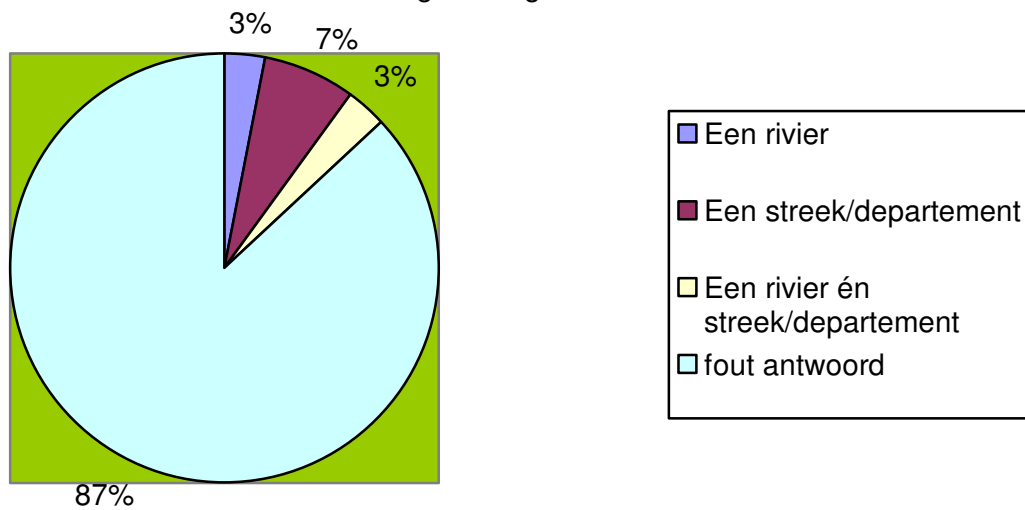
Kent U de Ariège? Op deze vraag antwoorden 7 van de 100 ondervraagde proefpersonen van wel. 90 mensen echter hebben nog nooit van deze naam gehoord en 3 mensen hebben een antwoord gegeven dat niet bruikbaar is.

Hebt U de Ariège reeds bezocht? 3 proefpersonen hebben de Ariège reeds bezocht, 96 niet en 1 persoon gaf een ongeldig antwoord.

Wat is de Ariège? 3 % van de ondervraagden weet dat de Ariège een Franse rivier is, 7 % weet dat het een departement en/of streek in Frankrijk is en 3 % weet dat het een rivier én departement in Frankrijk is, waarschijnlijk de 3 % die de Ariège al daadwerkelijk bezochten. 87 % van de bevroagde mensen geeft een foutief antwoord.

Ariège: vraag 3

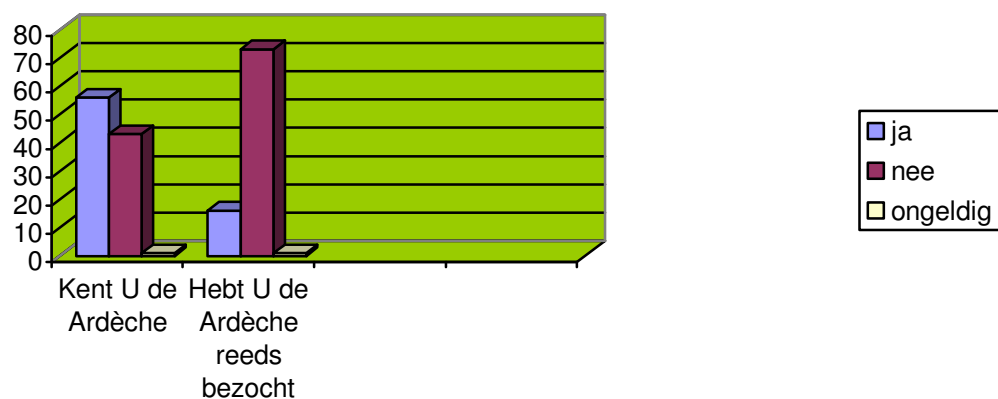
8.2.2 Ardèche

Kent U de Ardèche? Op deze vraag antwoorden 56 van de 100 ondervraagde proefpersonen van wel. 43 mensen hebben nog nooit van deze naam gehoord en 1 proefpersoon heeft een onbruikbaar antwoord gegeven.

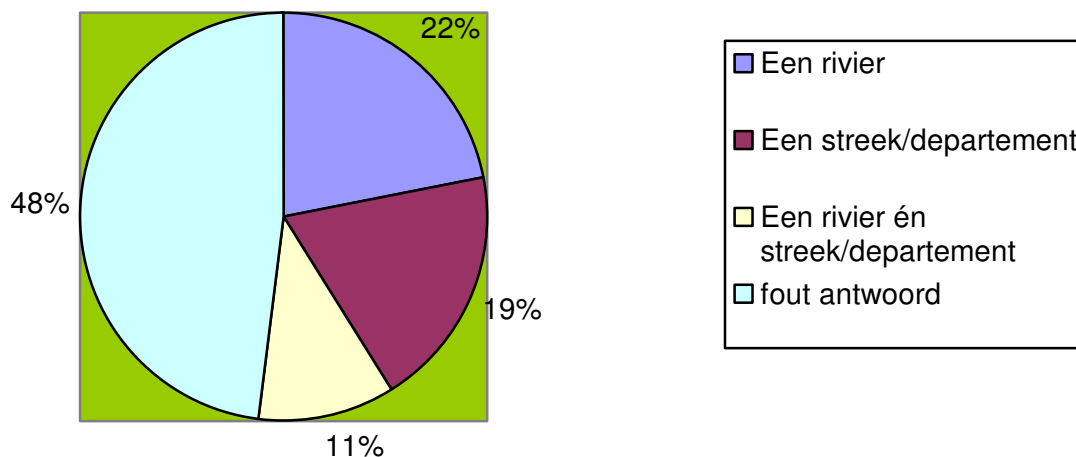
Hebt U de Ardèche reeds bezocht? 16 proefpersonen hebben de Ardèche reeds bezocht, 73 niet en 1 persoon gaf een ongeldig antwoord.

Wat is de Ardèche? 22 % van de ondervraagden weet dat de Ardèche een rivier in Frankrijk is, 19 % weet dat het een departement en/of streek in Frankrijk is en 11 % weet dat het een rivier én departement in Frankrijk is. 48 % van de bevroegde mensen geeft een foutief antwoord.

Ardèche: vraag 1 en 2

Ardèche: vraag 3

8.3 Conclusies enquête

Deze enquête bevestigt het gebrek aan naambekendheid. De vergelijking met de controlegroep verduidelijkt het immense verschil tussen een populair departement zoals de Ardèche en een weinig bezocht departement zoals de Ariège. Wat direct opvalt is een duidelijke positieve correlatie tussen het aantal mensen dat de streek kent en het aantal mensen dat de streek bezoekt. Dit is ook vrij logisch; de oude spreuk 'onbekend maakt onbemind' is in zeker van toepassing op de Ariège. Dit is zeker niet de enige reden van de eerder tegenvallende toeristische cijfers van het departement, maar toch één van de belangrijkste. Verderop in dit afstudeerproject worden nog andere problemen aan het licht gebracht via een SWOT-analyse, maar de onbekendheid van de Ariège bij het grote publiek is zondermeer het grootste minpunt als het neerkomt op toeristische aantrekkingskracht. Waarom kopen bijna 90 procent van de Belgen software van Microsoft? Ongetwijfeld omdat dit zeer goede software is, die zeer veel mogelijkheden biedt en gebruiksvriendelijk is, maar marktstudies hebben aangetoond dat vooral de naambekendheid van doorslaggevende aard is bij het aankopen van de software. Linux bijvoorbeeld is één van de vele besturingssystemen die evenwaardig zijn aan het Windows besturingssysteem van Microsoft, maar toch draaien er enorm weinig pc's op Linux, deels omdat dit programma bij de meeste mensen totaal onbekend is. Het is dan ook vrij logisch dat er weinig mensen zomaar op vakantie gaan in de Ariège, als ze nog niet eens weten dat deze streek bestaat. Momenteel levert het Comité Départemental du Tourisme de l'Ariège enorme inspanningen om meer naambekendheid te verwerven, zowel in het buitenland als in Frankrijk, maar dit is geen eenvoudige noch goedkope opdracht, maar hierover meer verderop in dit werk.

9 SWOT-analyse²⁰ van de Ariège als toeristische product

Via een toeristische SWOT-analyse van de Ariège tracht ik zowel de sterke als zwakke plekken van het departement bloot te leggen alsook mogelijke bedreigingen en kansen naar de toekomst toe.

9.1 Strengths (sterke punten)

- Een goed bewaard natuurlijk kader met een vrijwel ongerepte fauna en flora in het grootste deel van het departement.
- Uitgebreid aanbod aan parken en reservaten met zeldzame diersoorten en authentieke plantengroei.
- Enorm veel zaken die de toerist kan ontdekken (historisch patrimonium, sportmogelijkheden allerhande, thermalisme, gastronomie, gebergte, rivieren, ...).
- Combinatie van Pyreneeën en warme noordelijke heuvelland.
- Nabijheid van Andorra, Toulouse, Carcassonne en vele andere prachtige cultuursteden.
- Nabijheid van Spanje en de Middellandse Zee.
- Centrale ligging
- Gunstig klimaat
- Enorm aanbod aan openluchtactiviteiten en natuurbelevingsmogelijkheden.
- Talrijke historische sites, processies en andere traditionele manifestaties.
- Een gediversifieerd aanbod van logiesverstrekkende bedrijven van chambres d'hôtes over campings tot hotels.
- De aanwezigheid van een uitgebreid wintersportgebied met bijhorende faciliteiten.
- Eén bestemming, 2 seizoenen. De vrijwel unieke combinatie van een mediterraan klimaat en een wintersportgebied, voor elk wat wils.
- Aanwezigheid van warmwaterbronnen waardoor spa-toerisme mogelijk is.
- De openheid en vriendelijkheid van de lokale bevolking die nog niet is bedorven door de nadelen van het massatoerisme.

²⁰ SWOT-analyse: analyse van product/dienst/organisatie/... waarbij wordt nagegaan wat de sterke en zwakke punten zijn en wat de kansen en bedreigingen naar de toekomst toe zijn.

9.2 Weaknesses (zwakheden)

- Geen echt kenmerkende toeristische aantrekkingsfactor, wel vele kleinere aantrekkingspolen. Dit kan nadelig werken. In bijvoorbeeld het geval van Carcassonne is er de burcht, in het geval van de Ardèche zijn er de Gorges de l'Ardèche, in de Var is er de Middellandse Zeekust... De Ariège heeft zo geen typisch kenmerk, hoewel men dit nu volop tracht te veranderen. Maar hierover later meer. De Ariège heeft geen duidelijke USP²¹ waardoor de streek zich kan onderscheiden van andere aangrenzende departementen, de Ariège verschilt te weinig van de omliggende departementen waardoor de toerist niet geneigd is specifiek voor de Ariège als bestemming te opteren.
- Een grote tekortkoming op communicatief vlak is de afwezigheid van een breedbandverbinding(adsl/telenet) in grote delen van dit departement. De meeste Ariègeois zijn nog steeds aangewezen op een inbelverbinding²² voor hun communicatie. Pas in 2007 is de Franse overheid begonnen met het leggen van bekabeling voor breedbandinternet en het zal nog enkele jaren duren voor het grootste deel van de Ariège van dit gemak voorzien is. Waarom is dit nu zo belangrijk voor de toeristische communicatie? Het is niet mogelijk om een professionele website uit te bouwen die goed gedocumenteerd is met video- en fotomateriaal via een inbelverbinding. Fien De Smet en Greet Wauters, 2 Belgische dames die sinds enkele jaren een chambres d'hôtes runnen enkele kilometers ten noorden van Pamiers, beschikken voor hun toeristisch bedrijf over een knappe goed gedocumenteerde website. Maar telkens zij deze willen updaten zijn zij genoodzaakt om het gewenste materiaal op een cd-rom te branden en deze met de post naar België te sturen zodat hier dan door familie het gewenste materiaal naar de site kan worden opgeladen.
- Een groot tekort aan gekwalificeerd personeel voor de toeristische sector.
- In sommige gevallen enigszins verouderde themaparken zoals Les Forges die dringend aan een verjongingsbehandeling toe zijn.
- Een van de grootste zwakheden van de Ariège is het gebrek aan hotelinfrastructuur. Deze tekortkoming kan je opdelen in 4 subproblemen;
 1. In heel het departement is geen enkel toeristisch hotel gevestigd van een internationale hotelketen. Er is wel een Formule 1-hotel van de keten Accor, maar Formule 1-hotels zijn niet bepaald vakantiehotels en worden bijna uitsluitend gebruikt als overnachtplaats voor één nacht. Het gebrek aan hotels met internationale naam heeft tot gevolg dat veel reizigers, zowel zakenreizigers als toeristen, gewoon wegblijven uit de Ariège. Zij brengen hun vakanties liever door in hotels van gerenommeerde internationale groepen.
 2. Een tweede probleem is het gebrek aan kwantiteit. Het aanbod aan bedden is gewoonweg veel te beperkt. Dit gebrek aan bedden zorgt voor het wegblijven van groepsreizen en touroperators. Ook voor het zakentoeerisme is dit faliekant. Bij het *comité départemental du tourisme* heeft men de laatste jaren congresorganisatoren die een congres planden in de Ariège moeten afwijzen daar er gewoon niet genoeg hotelinfrastructuur aanwezig is in Foix om

²¹ USP: Unique Selling Proposition

²² Inbelverbinding: Klassieke internetverbinding via de telefoonkabel.

dergelijke groepen te ontvangen. In heel het departement zijn er slechts 84 hotels, allen klein tot middelgroot, die in totaal 3044 bedden aanbieden.

3. Een ander groot probleem is het ontbreken van voldoende kwaliteit.

Type Hotel	Aantal	Aantal bedden
Nog te klasseren hotels	9	200
Hotels zonder sterren	5	188
Hotels 1*	7	264
Hotels 2*	48	1776
Hotels 3*	14	600
Hotels 4*	1	16
Hotels 5*	0	0
Totaal	84	3044

Hotelinfrastructuur in de Ariège anno 2006²³

Uit bovenstaande tabel kunnen we afleiden dat er vooral een gebrek is aan luxueuzere hotels. We vinden in heel de Ariège slechts één 4-sterren hotel en geen enkel 5-sterrenhotel. In het segment van de meer gegoede toerist die uit is op luxe en service valt de Ariège helemaal uit de boot en deze doelgroep zijn juist de *big spenders* waaruit enorme inkomsten kunnen voortvloeien. Tegen dat de Ariège ook dit doelpubliek kan aantrekken is er nog een heel lange weg te gaan.

4. Het vierde subprobleem is het gebrek aan gekwalificeerd hotelpersoneel. Maar dit probleem is men momenteel volop aan het oplossen. Hierover meer verderop in dit werk.
- Een eerder zwakke thermalisme-infrastructuur die verouderd is en dringend moet worden gerenoveerd en verder uitgebouwd.
 - Te weinig overnachtingen van buitenlandse toeristen zoals eerder al uitvoerig beschreven.
 - Het sportaanbod is te weinig gestructureerd en te zeer gebonden aan de *Pays* en dorpen/steden zelf. Een departementaal orgaan dat sportmanifestaties en sportroutes (wand-, fiets-, paard-, rotsklimpaden) beheerst ontbreekt en zou voor meer overzicht kunnen zorgen.
 - Een ander probleem binnen de Ariège is het ongestructureerde aanbod aan toeristische informatie. Deze informatie op zich is natuurlijk goed, maar ze is te weinig gestructureerd en te veel verspreid, wat leidt tot verwarring. Als je een toeristisch infokantoor in de Ariège binnenstapt word je overdonderd door honderden brochures en *flyers*, maar een degelijk en duidelijk overzicht van het lokaal toeristisch aanbod ontbreekt vaak. Ook hieraan wordt volop gewerkt door het ontwikkelen van een eigen huisstijl. Meer hierover verder in dit werk bij de oplossingen.
 - Bereikbaarheid: de luchthavens van Carcassonne, Pau en Toulouse bieden een goede ontsluiting via de lucht, en ook met de trein is de Ariège gemakkelijk te bereiken. Een minpunt is de gebrekkige autoverbinding tussen de Ariège en

²³ Bron : Comité Départemental du Tourisme d'Ariège-Pyrénées. (2007) *L'activité touristique 2006 en Ariège-Pyrénées*. Foix: Observatoire du Tourisme.

Barcelona, toch een enorm reservoir aan potentiële klanten. Tussen Noord-Spanje en de Ariège is er nog steeds geen autoverbinding via autosnelweg. Er is lange tijd sprake geweest van het doortrekken van de A66 die nu stopt in Pamiers. Vanaf Pamiers is er geen snelweg meer maar nog wel een vierbaansweg die na Foix zelfs verandert in een gewone rijbaan met 2 rijstroken.

9.3 Opportuniteiten (kansen)

- De Ariège is een op toeristisch vlak relatief jong departement, dit biedt ook enormemogelijkheden. Zo zijn er nog geen dommigheden begaan. De streek is bijvoorbeeld nog niet volledig gebetonneerd zoals in veel andere gebieden waar de vorige eeuw zeer onoordeelkundig met de opkomst van het toerisme is omgesprongen wel het geval is. De Ariège heeft zijn puurheid behouden. De streek heeft zijn authenticiteit niet verloren en de toeristische vertraging ten opzichte van andere streken wordt nu juist als de kracht van de Ariège beschouwd.
- Er is nog een enorm potentieel aan klanten te veroveren, zowel Fransen als internationale toeristen.
- Er is een enorm potentieel aan klanten in Noord-Spanje en Andorra, dat nu mondjesmaat de Ariège begint te ontdekken.
- Zowel op het vlak van communicatie als op het vlak van promotie kan er nog een heleboel verbeterd worden, wat op termijn dan weer kan leiden tot meer receptief toerisme.
- De bekabeling voor breedbandverbindingen wordt momenteel gelegd in de Ariège. Dit biedt enorme mogelijkheden op het gebied van moderne communicatie en promotie via internet. Alle internetcommunicatie kan naar een hoger niveau worden getild en er kan gestart worden met online ticketverkoop en reservaties.
- Er is nog enorm veel ruimte voor een verdere kwaliteitsverhoging van het toeristisch aanbod.
- Er kan worden ingespeeld op de stijgende mondiale tendens van meer frequente maar kortere vakanties.
- Er zijn nog tal van mogelijkheden tot het vinden en uitwerken van originele thema's (bijvoorbeeld nog beter inspelen op de prehistorie met de grotten, themaparken en het schouwspel l'Ariège au fil du temps).
- Het gebrek aan hotels is een nadeel maar je kan het ook van de positieve kant bekijken. De Ariège is een op toeristisch gebied relatief jonge streek; er zijn nog veel mogelijkheden om internationale hotelketens aan te trekken.
- Ook zijn er nu meer mogelijkheden om in te spelen op de toeristische trends door betere opleiding van recent afgestudeerd personeel.

9.4 Threats (bedreigingen)

- De groeiende internationale concurrentie. Vroeger was een vakantie naar Zuid-Frankrijk een verre reis. Nu gaan toeristen het steeds verder zoeken en vaak buiten Europa.

- Opwarming van de aarde: door de toenemende temperaturen smelt de sneeuw in de Pyreneeën en is het wintersporttoerisme over een tiental jaren ten dode opgeschreven. De laatste jaren is al heel duidelijk te merken dat er veel minder sneeuw ligt in de skigebieden en hierover maakt men zich in de Ariège dan ook grote zorgen. In een aantal prognoses van klimaatexperts wordt zelfs gesteld dat als gevolg van deze opwarming er over 15 jaar niet meer kan geskied worden in de Pyreneeën.
- Een ander zeer nadelig gevolg van de klimaatopwarming is de voorspelling van een aantal klimatologen, die stellen dat Zuid-Europa door toenemende hitte meer en meer kenmerken van een woestijnklimaat gaat krijgen en dat er te weinig neerslag zal vallen om de huidige fauna en flora in stand te houden.
- De Fransen zelf gaan minder en minder op vakantie. Eén Fransman op twee gaat niet op vakantie. Dit resulteert in minder overnachtingen van Franse toeristen in de Ariège.

10 Het toerisme in de Ariège naar een hoger niveau tillen

Hoe kan de Ariège inspelen op de zaken die in deze SWOT-analyse aan het licht zijn gekomen? Wat kan er in de streek verbeterd worden in het kader van een vlotter functionerende toeristische werking met meer inkomend toerisme tot gevolg? Hierover heb ik een zeer leerrijk gesprek gehad met mr. Fernandez (Comité Départemental du Tourisme Ariège-Pyrénées) en de mensen van Tourisme Pamiers. Hieruit bleek dat zij zich terdege bewust zijn van de problemen zoals het tekort aan naambekendheid, de gebrekkige hotelinfrastructuur, het gebrek aan mensen met een goede opleiding, ... Er is dus nog werk aan de winkel.

10.1 Stappen die momenteel ondernomen worden

- Het gebrek aan naambekendheid in combinatie met het ontbreken van een echte *unique selling proposition* heeft geleid tot een voorstel tot naamsverandering: er wordt sinds enkele jaren getracht de naam van het departement te veranderen van Ariège naar Ariège-Pyrénées. Wat is hier nu het nut van zullen veel mensen ongetwijfeld denken. Toch is dit een zinvol initiatief. Het woord Ariège op zich zegt niet zo veel, maar Ariège-Pyrénées roept onmiddellijk associaties op met de Pyreneeën, toch één van de bekendste bergketens van Europa. Momenteel is het dossier in verband met de naamsverandering nog steeds onderwerp van discussie. Het valt dan ook af te wachten of de Franse overheid de verandering gaat toestaan. Eerst werd er zelfs geopperd om de naam van het departement te veranderen in Pyrénées de l'Ariège of Pyrénées Ariègeois maar de Franse overheid gaf al vlug te kennen dat ze deze twee namen nooit zou toestaan aangezien het departement dan als eerste letter een 'P' zou krijgen. Dit zou heel het systeem van nummering volgens alfabetische volgorde in de war sturen. Zo vinden we bijvoorbeeld bij alle auto's in de Ariège het cijfer 9 in hun kenteken, verwijzend naar de Ariège als het negende departement in de alfabetische rangschikking van de Franse departementen. De naamsverandering naar Ariège-Pyrénées is ook nog niet definitief goedgekeurd door de Franse staat maar lijkt veel kans op slagen te hebben. Voor alle communicatie met toeristische doeleinden wordt deze nieuwe naam al gebruikt. De Ariège, dat zijn de Pyreneeën, een associatie die iedereen in de toekomst zou moeten gaan maken, dat is althans de bedoeling van dit initiatief. Er is dan ook een nieuw logo ontworpen

dat op alle informatiedragers, van brochures over internetsites tot bewegwijzering, is opgenomen. Een logo dat moet bijdragen tot een meer herkenbaar en aantrekkelijk imago van de streek.

De 2 nieuwe logo's van het departement Ariège²⁴

- Internetcommunicatie: in 2007 is men eindelijk begonnen met de voorbereidende werken die nodig zijn om de Ariège van een breedbandverbinding te voorzien. In de loop van 2009 zou heel het departement moeten bekabeld zijn, zodat al de bewoners die dit wensen een breedbandverbinding kunnen aangaan. Dit zal een enorme stap voorwaarts betekenen voor de internetcommunicatie van de lokale toeristische bedrijven. Websites kunnen naar een professioneel niveau getild worden en men kan eindelijk van start gaan met online boekingen, een proces dat men nu volop aan het voorbereiden is in de Ariège. Toeristische boekingen via internet zijn wereldwijd al jaren ingeburgerd. Het wordt dan ook dringend tijd dat de Ariège zijn wagonnetje aanpikt en deze stap ook zet.
- Er wordt ook volop gewerkt aan het groot tekort aan gekwalificeerd personeel voor de toeristische sector. Zo richt de hogeschool van Foix sinds enkele jaren een voortgezette opleiding toerisme in. Je kan er een '*Brevette Technique Supérieure Bac +2*' behalen. Het is moeilijk om Franse diplomavormen met onze Belgische afstudeer-mogelijkheden te vergelijken, maar dit diploma komt ongeveer overeen met een diploma van het 'zevende specialisatiejaar Toerisme en recreatie'. Dit is een richting die in sommige Vlaamse TSO-scholen wordt ingericht. Naast deze meer praktijkgerichte opleiding werd in Foix recent een 'master toerisme' opgestart, in samenwerking met de gerenommeerde universiteit van Toulouse. Er wordt dus

²⁴ Bron : Comité Départemental du Tourisme d'Ariège-Pyrénées. (2007) *L'activité touristique 2006 en Ariège-Pyrénées*. Foix: Observatoire du Tourisme.

duidelijk werk gemaakt van de toerismegeoriënteerde professionele opleidingen en dit zal in de toekomst zeker en vast zijn vruchten afwerpen.

- Er is een overaanbod aan toeristische informatie. Ik heb dit zelf duidelijk kunnen ervaren. Je stapt een toeristisch infokantoor binnen in de Ariège en je wordt overdonderd door wel 4 of 5 grote rekken met flyers, brochures, magazines en krantjes. Je vindt bijvoorbeeld een algemene brochure over wandelroutes in de Pyreneeën naast een onbeduidende brochure over een lokale *chambres d'hôtes*. Dit werkt heel verwarrend voor toeristen. Je krijgt zo geen duidelijk overzicht van wat wel en wat niet belangrijk is in de streek en het is zo onmogelijk om je selectief te informeren over de zaken die je echt wil te weten komen. Men is er zich bij het *comité départemental du tourisme* van bewust dat dit geen goede strategie is en momenteel werkt men aan een meer overzichtelijk en gestructureerd aanbod van informatiedragers. De communicatie wordt vanaf nu verzekerd door 11 documenten en een website:
 - ✓ 1 toeristische kaart
 - ✓ 1 wervingsbrochure
 - ✓ 1 fietsgids
 - ✓ 1 gids met wandeltochten
 - ✓ 1 gids met alle musea/parken/attracties/... in de Ariège
 - ✓ 3 overnachtingsbrochures (1 i.v.m. chambres d'hôtes, 1 i.v.m. hotels en 1 i.v.m. campings)
 - ✓ 1 wintergids
 - ✓ 2 brochures voor de weekends en korte uitstapjes.
 - ✓ Officiële website www.ariegepyrenees.com

Er wordt dus gewerkt met 11 documenten plus een goed gedocumenteerde website. Dit is naar mijn mening zeker voldoende, ik zou er persoonlijk zelfs voor opteren dit aantal nog te reduceren tot 7 à 8 informatiedragers. Duidelijke gidsen die meer informatie combineren via een makkelijk overzicht. Deze departementale documentatie zou duidelijk onderscheiden moeten worden via een eigen huisstijl en logo en best in een apart rek geplaatst worden zodat deze makkelijk te herkennen is tussen het overaanbod aan lokale flyers en leaflets van kinderboerderijen, hotelletjes, pottenbakkers en dergelijke. Het Comité Départemental du Tourisme Ariège-Pyrénées heeft sinds kort dan ook zijn eigen huisstijl ontwikkeld. Er wordt gewerkt met veel groen en je vindt telkens de twee logo's van Ariège-Pyrénées aan de voorkant op voorpagina van de brochures en gidsen. Op pagina 42 van dit werk vind je deze logo's terug.

- Er wordt ook volop getracht de Ariège te promoten in Frankrijk zelf, aangezien de Fransen zelf minder en minder geneigd zijn om op vakantie te gaan. Het aantal Franse toeristen in de Ariège loopt dan ook lichtjes terug. Hier probeert men verandering in te brengen.
- Al jaren wordt er gelobbyd opdat de autosnelweg A66, die nu stopt in Pamiers, zou worden doorgetrokken tot in Spanje. Dit zou een enorm voordeel zijn voor de bereikbaarheid van de streek en zo zou er een rechtstreekse verbinding worden gevormd tussen de Ariège en Noord-Spanje, waar zich een enorm potentieel aan mogelijke klanten bevindt. Het heeft er een tijdje goed uitgezien met concrete plannen, maar de laatste jaren is heel dit idee door de Franse overheid weer in de koelkast geplaatst.

10.2 Stappen voor de toekomst

- Als je Ariège intikt op google, dan vind je de officiële toerismesite van het departement pas op de achtste plaats terug. Wat je wel direct ziet zijn websites zoals www.ariege.nl en andere sites die niet officieel zijn en vaak incorrecte en eenzijdig commercieel getinte informatie bevatten. Als je 'Pyrénées' googlet vindt je veel links naar sites over de regio Midi-Pyrénées, de Andorrese Pyreneeën en de Catalaanse Pyreneeën. Over de Ariège vind je echter niets terug. Als je Mirepoix intikt op de zoekrobot, toch een van de toeristische aantrekkingspolen van het departement, dan vind je de officiële site van Tourisme Mirepoix pas terug op de 8ste plaats, beneden op de pagina. Dit is in deze tijden van vakantiedeterminatie via het internet een grote tekortkoming waaraan dringend moet gewerkt worden doormiddel van professionele hulp. De resultaatpositie bij google of andere zoekrobots is heden ten dage enorm belangrijk omdat steeds meer mensen hun informatie vinden via deze zoekmachines. De concurrentie voorblijven en direct in het oog springen is dan ook een echte must geworden. De *ranking* van de Ariège bij het gebruik van zoekrobots moet dan ook dringend worden verbeterd. Voor zulke interventies doen bedrijven steeds vaker beroep op *search engine optimization-experts*, kortweg SEO's. Deze experts zorgen ervoor dat je site zo hoog mogelijk op de zoekresultaatpagina verschijnt wanneer je via zoekmachines als google naar woorden zoekt die verband houden met de activiteiten van je organisatie of bedrijf. Bedenk maar eens hoeveel meer mensen de Ariège zouden ontdekken indien na het intikken van het woord Pyreneeën als eerste zoekresultaat www.ariegepyrenees.com zou verschijnen. Een wereld van verschil! Dit fenomeen is al langer bekend in de bedrijfswereld en er wordt de laatste jaren hande vol geld uitgegeven aan dergelijke SEO's. Het optimaliseren van de zoekresultaten van je bedrijf of organisatie is geen éénmalig gegeven. Het is iets waaraan permanent moet worden gewerkt daar het hele SEO-gebeuren een zeer concurrentieel wereld is waar iedereen letterlijk op de eerste rij wil komen te staan. De volgens SEO-experts tien belangrijkste factoren die je zoekresultaat-positie bij Google bepalen:
 1. De aanwezigheid van keywords in de title tag.
 2. De omvang van andere websites die naar je site linken.
 3. De tekst waarmee naar je site wordt gelinkt.
 4. De populariteit van de links die je in je site opneemt.
 5. Het aantal jaren dat de site reeds gebruikt wordt.
 6. De relevantie van de links van anderen naar je site.
 7. De hoeveelheid links van andere sites met een te vergelijken inhoud.
 8. Het gebruik van keywords in je hoofdteksten.
 9. De populariteit van andere sites die naar je site linken.
 10. Het aantal nieuwe links dat op je site blijft bijkomen.
- De themaparken in de Ariège zijn enigszins verouderd. Het is een uitdaging om deze op te frissen, te moderniseren en aantrekkelijker te maken voor de jeugd. Waarom geen algemeen thema lanceren voor heel het departement? De Ariège biedt tientallen attracties i.v.m. de prehistorie, maar toch wordt de streek niet echt gepromoot als een hierin gespecialiseerd departement. Je vindt enorm veel sporen van prehistorisch leven in de vele grotten, er is het prehistorisch park van Tarascon en nog vele andere kleine attracties in deze thematiek, er is het jaarlijks wederkerende megaspektakel l'Ariège au fil du temps in Foix, ... Met al deze troeven moet het mogelijk zijn een soort van algemeen thema te creëren waarin al deze attracties kaderen, met een bijhorende gids, webiste en een goede slogan. Dan denk ik aan iets in de zin van '*De Ariège, das de prehistorie in een notendop*'. Dan kan er een promotieplan worden uitgewerkt en kan men starten met publiciteit maken rond dit thema. Deze ingrediënten optimaal benutten en er een goed gepromoot project

rond uitwerken, waardoor de Ariège er naast de Pyreneeën een tweede *unique selling proposition* verkrijgt. Dit lijkt me een haalbaar en toeristisch lonend initiatief. Als je Ariège zegt, dan denk je aan de Pyreneeën, dat is momenteel de betrachting van het *comité départemental du tourisme*. Wel, als je Ariège zegt, dan denk je aan de Pyreneeën en de prehistorie. Dit zou nog meer toeristen kunnen overhalen om de Ariège te bezoeken. Een ander voordeel van dit project is dat zo misschien een deel van de toeristische terugval kan worden opgevangen die onvermijdelijk volgt op het verdwijnen van de wintersportmogelijkheden in de Pyreneeën, een bedreiging waar serieus rekening mee moet worden gehouden. Nu wordt er heel sterk gewerkt rond wintersport, als dit gegeven helemaal zou wegvallen, kan het vizier volledig op de prehistorie worden gericht. Natuurlijk moeten de middelen voorhanden zijn om dit project te kunnen realiseren. Ik denk dan aan een vernieuwing van de bestaande infrastructuur en een verdere aanbouw van extra attracties. Ook moet hiervoor een uitgebreid promotieplan worden opgemaakt. Dit zijn allemaal zaken die handenvol geld kosten.

- Het thermalisme in de Ariège is dringend aan een verjongingsbeurt toe. Het is een enorme troef te beschikken over 60 zwavelhoudende heetwaterbronnen, maar er wordt niet genoeg in geïnvesteerd. Er wordt nauwelijks promotie rond gemaakt, de infrastructuur is gebrekkig en bovenal is deze te beperkt. Verdere uitbouw en renovatie van de thermen in combinatie met een goede promotiecampagne kan het wellnessgebeuren in de Ariège het nieuw leven inblazen.
- De Ariège biedt ook een interessant sportaanbod. Je kan er enorm veel sporten beoefenen, van watersporten over wintersporten tot paardrijden in de bergen. Rond dit sportaanbod wordt dan ook veel promotie gevoerd, maar naar mijns inziens gebeurt dit nog te lokaal. Enkel de 3 bekendste sporten worden specifiek gepromoot via een departementale fietsgids, een departementale wandelgids en een departementale wintergids. Hiernaast echter zijn er nog ontzettend veel leuke sporten te beoefenen in het departement. Je kan bijvoorbeeld ook windsurfen op het meer van Bonnac, kayakken op de Ariège en nog enkele andere rivieren, bergbeklimmen op ontzettend veel plaatsen, paardrijden in vrijwel alle dorpjes en hiernaast vind je in de streek ook een uitgebreid aanbod aan avontuurlijke sporten zoals *via ferrata*, *canyoning*, *parapente*, *benjijumping* en dergelijke. Al deze activiteiten vind je wel terug op de website, maar onvoldoende in de algemene gidsen. Voor info ben je aangewezen op flyers in de lokale toerismekantoren. Het sportaanbod zou dus duidelijker gestructureerd in één specifieke gids moeten worden opgenomen. Zo ben je niet aangewezen op speurwerk voor andere sporten dan wandelen, fietsen en skiën.
- Een ander actiepoint waarrond gewerkt moet worden is het grensoverschrijdend promoten van de Ariège, in de eerste plaats naar Spanje en Andorra toe. Er wordt veel gepraat over het potentieel bassin aan klanten in Noord-Spanje en Andorra, maar er wordt te weinig promotie gemaakt in deze contreien. Zo kan men de toeristen natuurlijk niet lokken. Een minimum vereiste zou toch wel een Spaanse vertaling van de website zijn, maar ook deze is niet voorhanden. Hierop aansluitend is er de problematiek van het internationaal adverteren. Wil men de Ariège bekender maken, om zo meer internationale toeristen te ontvangen, dan moet er internationale promotie gemaakt worden en moeten er meer tour-operators worden aangetrokken. Dit kost natuurlijk handenvol geld, iets wat niet altijd voorhanden is in een klein afgelegen departement. Zuiderbuur Andorra bijvoorbeeld maakt al maanden reclame in Vlaamse magazines als Humo met een prachtige kleurenfoto en tekst. Deze advertentie neemt een volledige bladzijde in beslag. Als slagzin werd gekozen voor 'Andorra het land van de Pyreneeën'. Deze vorm van internationaal adverteren wordt

in de Ariège nog helemaal niet toegepast omwille van de hoge kosten. Er wordt wel geadverteerd op reisbeurzen in binnen- en buitenland maar dit is onvoldoende.

- Samenhangend met dit internationaal adverteren en adverteren op reisbeurzen is het van belang te zoeken naar geïnteresseerde touroperators aan wie de Ariège kan verkocht worden. Dit lukt de laatste jaren beter en beter, maar ook hier gooit het gebrek aan grote en gerenommeerde hotels soms roet in het eten. Het zou heel positief zijn moesten er internationale ketens kunnen overtuigd worden tot het neerplanten van een hotel in het departement. er zouden inspanningen moeten geleverd worden om de Ariège bij deze ketens aan te prijzen als vestigingsplaats.
- Om te besluiten nog een laatste stap die zeker dient gezet te worden, meer nog, die eigenlijk al lang zou moeten gezet zijn, niet alleen in de Ariège maar wereldwijd. De stap naar een groter ecologisch bewustzijn. Onze landschappen en natuur zijn de fundamente van het toerisme. Als we deze fundamente gaan ondergraven door verontreiniging en broeikasgassen, stort de toeristische piramide in elkaar. Volgens het I.C.C.P.²⁵ is het zeer waarschijnlijk dat de opwarming van de aarde een gevolg is van menselijke activiteiten zoals zware industrie, agrarische activiteiten, ontbossing, uitlaatgassen, ... Deze activiteiten hebben een stijging van de uitstoot van broeikasgassen tot gevolg en dit leidt tot een stijging van de temperatuur op aarde. De gevolgen voor de mensheid zijn nauwelijks te overzien en ook op het toerisme heeft dit natuurlijk zijn weerslag. Als je dan specifiek naar de Ariège gaat kijken kan je denken aan het prachtige sneeuwtapijt op de machtige Pyreneeën, dat misschien over vijftien jaar helemaal weggesmolten is. De voorspelling rond de verwoestijning van Zuid-Europa, zou ook ingrijpende veranderingen teweegbrengen bij de prachtige fauna en flora van het departement. Maar deze stap, de belangrijkste van allemaal, kan natuurlijk niet worden gezet door de mensen van de Ariège alleen, het is een stap die de hele mensheid zou moeten zetten voor het te laat is.

²⁵ I.P.C.C.: Intergovernmental Panel on Climate Change. Dit is een in 1988 opgerichte organisatie van de Verenigde Naties die de risico's van klimaatveranderingen evalueert.

11 Starten met een *chambres d'hôtes*

11.1 Motivatie

Bij het afbakenen van mijn onderwerp opperde mijn promotor Mijnheer Lorent om ook te onderzoeken hoe je als Belg een *chambres d'hôtes* in Frankrijk kan beginnen. Ik was het hier direct mee eens daar dit onderwerp mij al langer boeide en aansluit bij het hoofdonderwerp van mijn eindwerk. Mijn ouders hebben een huis in de Ariège en het is dan ook vanuit die optiek dat ik geïnteresseerd ben in het hele *chambres d'hôtes*-gebeuren.

11.2 Wat is een *Chambres d'hôtes*?

Een *chambres d'hôtes* is een logiesverstrekking bedrijfje gevestigd bij een particulier, waar kamers worden verhuurd aan betalende gasten, gedurende één of meer nachten. Per nacht wordt er een vast bedrag betaald voor de overnachting en het ontbijt is meestal in de prijs inbegrepen. Voor andere maaltijden wordt er meestal een meerprijs gevraagd. De mogelijkheid tot het gebruiken van een middag- en avondmaal wordt '*tables d'hôtes*' genoemd. Andere benamingen voor *chambres d'hôtes* zijn '*bed and breakfast*', '*accueil chez l'habitant*' en '*maison d'hôtes*'.

Er bestaan verschillende labels waaronder men als uitbater van een *chambres d'hôtes* kan opereren. De meest bekende in Frankrijk zijn ongetwijfeld Gîtes de France, Clévacances en Accueil Paysan.

In Frankrijk vind je iets meer dan 20.000 huizen met gastenkamers, wat neerkomt op zo'n 65.000 kamers. De gemiddelde *chambres d'hôtes* herbergt dus 3,25 kamers. Naar schatting zijn er jaarlijks 2 miljoen verblijven in een *chambres d'hôtes*, dit is goed voor 6 miljoen overnachtingen. De gemiddelde verblijfsduur van gasten in een *chambres d'hôtes* ligt dus rond de 3 nachten. Het hele *chambres d'hôtes*-gebeuren is een erg dynamische sector. Elk jaar komen er bedrijfjes bij maar er verdwijnen er ook telkens een hele boel omdat ze niet rendabel genoeg zijn. De capaciteit van een *chambres d'hôtes* is beperkt tot 5 kamers en er mogen ook niet meer dan 15 personen op hetzelfde ogenblik verblijven. Als je over dit aantal gaat baat je een hotel uit. Deze bepalingen rond het uitbaten van een *chambres d'hôtes* zijn vastgelegd in artikel 21 van wet 2006-437 van 14 april 2006 (Code du Tourisme français).

11.3 Probleemstelling

Velen dromen ervan, het is het onderwerp van talrijke televisieprogramma's en je leest er geregeld over: mensen die het drukke leven in België, Nederland of bijvoorbeeld Groot-Britannië beu zijn, hun hebben en houden in hun thuisland verkopen en op zoek gaan naar een plekje onder de zon. Daar trachten ze een nieuw leven uit te bouwen als uitbater van een *chambres d'hôtes*. Een *chambres d'hôtes* opstarten, hoe begin je daar aan? Het is vaak iets ingewikkelder dan de mensen denken. Je reist niet zomaar naar Frankrijk en plaatst daar een bordje met 'kamers te huur' aan de voordeur van je pas gekochte huis. Eerst moet je grondig onderzoeken wat je rechten en plichten zijn als uitbater van een *chambres d'hôtes* en moet je je door een wirwar van regels en wetten wurmen alvorens echt met je bedrijfje van start te kunnen gaan.

Het is dit proces dat ik in het laatste deel van mijn scriptie wil toelichten door een soort van leidraad te bieden voor het opstarten van een *chambres d'hôtes*. Het vergaren van informatie

rond dit onderwerp was niet eenvoudig daar er zeer veel mogelijkheden en wettelijke bepalingen zijn rond het uitbaten van een *chambres d'hôtes* in Frankrijk, en ook omdat ik deze zoektocht heb ondernomen vanuit het oogpunt van iemand met de Belgische nationaliteit die daar met een *chambres d'hôtes* begint. Ik heb gelukkig heel veel raad en bijstand gekregen van mensen die weten waarover ze spreken, daar ze het zelf allemaal al een keertje hadden meegemaakt. Zo heb ik heel veel nuttige informatie verzameld door gesprekken te voeren met Fien en Greet, de uitbaatsters van *maison d'hôtes* 'les deux f'. Deze twee vrouwen weten door hun praktijkervaring goed hoe de vork aan de steel zit. Hun gastenbedrijf werd onlangs verkozen tot derde beste *chambres d'hôtes* van Belgen in het buitenland. Ook van Bruno Pirson heb ik veel nuttige informatie gekregen. Bruno en zijn vrouw Ingeborg baten samen met hun kinderen de grote *chambre d'hôtes* 'Domaine Bellelauze' uit, gelegen in het departement Aude, net ten oosten van de Ariège.

11.4 Een belangrijk onderscheid

Zoals reeds eerder aangehaald is het uitbaten van een *chambres d'hôtes* beperkt tot 3 kamers en een maximum van 15 gasten per nacht. Overschrijd je dit maximum, dan val je onder een andere wetgeving en fiscaal stelsel want dan doe je aan hoteluitbating. Binnen het *chambres d'hôtes*-gebeuren moet er nog een onderscheid gemaakt worden tussen drie mogelijke uitbatingvormen en de hierbij horende fiscale en sociale stelsels:

1. Verhuren van kamers in bijberoep. Je bent zelfstandige en in bijberoep verhuur je ook kamers. Deze vorm komt zeer veel voor bij landbouwers. Je bent boer en in bijberoep verhuur je kamers, *gîtes à la ferme*. Je moet dan eerst kijken naar je statuut als zelfstandige, bijvoorbeeld het statuut van landbouwer. Je wordt dan belast op de aangegeven inkomsten die je vergaart uit je landbouwactiviteiten en er wordt geen rekening gehouden met de meeropbrengsten uit de verhuur van kamers. Hier moet je echter wel opletten want de opbrengsten uit de kamerverhuur mogen niet meer bedragen dan een wettelijk vastgelegde grens van 30% van je totaal inkomen. Is dit wel het geval, dan word je belast op je volledige winst inclusief de meeropbrengsten uit de kamerverhuur. De te betalen sociale bijdragen worden telkens berekend op basis van het inkomen. Blijf je onder de 30% meeropbrengst, dan betaal je enkel sociale bijdrage op je landbouwinkomsten. Overschrijd je de 30%, dan betaal je sociale bijdragen op je reële inkomen, dus inclusief de inkomsten die je haalt uit het verhuren van kamers.
2. Verhuren van kamers als particulier of gepensioneerde. Je werkt bijvoorbeeld nog in België of in Frankrijk, of je bent gepensioneerd, en je verhuurt kamers. De inkomsten die je haalt uit deze kamerverhuur voeg je toe aan je belastbaar inkomen bij de belastingaangifte en hier betaal je ook belastingen op. Er worden bij deze vorm van kamers verhuren geen sociale bijdragen geheven, zolang je bepaalde wettelijke maximale inkomsten uit kamerverhuur niet overschrijdt.
3. De *chambres d'hôtes* als zelfstandig bedrijf. Je verhuurt kamers als hoofdinkomen. Je bent een zelfstandige en je hoofdberoep is het verhuren van kamers en het verzorgen van je gasten. Meestal werken *chambres d'hôtes* van dit type onder het regime '*micro-entreprise*'.

11.5 De *chambres d'hôtes* als zelfstandig bedrijf

11.5.1 Het zelfstandig bedrijf

Op deze vorm van kamerverhuur zal ik nu dieper ingaan, daar dit de meest interessante en puurste vorm is. Je *chambres d'hôtes* is een echt bedrijfje en je voornaamste bron van inkomsten. Zoals eerder gezegd geldt het statuut van *chambres d'hôtes* enkel tot maximaal 5 kamers met een maximale bezetting van 15 personen per nacht. Ga je hierover, dan val je in de categorie hotel/restaurant en ben je handelaar, met bijkomende fiscale en sociale verplichtingen.

11.5.2 *Micro-entreprise*

Bij de uitbating van de *chambres d'hôtes* op zelfstandig basis wordt dus meestal gekozen voor het statuut van *micro-entreprise*. Dit is een bedrijfsvorm met een vereenvoudigd fiscaal statuut, die door de meeste *chambres d'hôtes* van dit type wordt aangenomen. Bedraagt je behaalde omzet tussen de € 760 en € 76.300 per jaar dan val je onder dit regime. Overstijgt je een omzet van € 76.300 per jaar dan kan je niet als *micro-entreprise* functioneren en gelden er nog strengere en ingewikkeldere fiscale en sociale bepalingen. Je valt dan onder een ander fiscaal statuut, zoals het '*réel simplifié*' of andere mogelijke regimes. Bij een *micro-entreprise* is een inschrijving in het handelsregister vereist, maar een btw-nummer heb je niet. Btw wordt niet verrekend binnen het *micro-regime* en er hoeft geen btw aangerekend te worden bij de huurprijzen. Dit heeft zo ook zijn nadelen want btw op inkopen die je voor je bedrijfje doet kan niet worden teruggevorderd. Dat is ook logisch natuurlijk daar je zelf geen btw aanrekent aan je huurders.

11.6 Hoe begin je eraan

11.6.1 Een eigen huis

Een eerste vereiste bij het beginnen van een eigen *chambres d'hôtes* is natuurlijk het bezitten of huren van een woongelegenhed in Frankrijk. Als je reeds voor het zoeken van de woning weet dat je er een *chambres d'hôtes* van wil maken, denk dan goed na en koop/huur niet zomaar de eerste de beste woning die je mooi vindt en kan betalen. Zorg dat je bij het zoeken van je huis steeds de toekomstige commerciële functie van de woning in het achterhoofd houdt.

Enkele belangrijke criteria bij aanschaf

- Is het huis geschikt om te verbouwen tot een *chambres d'hôtes*? Is dit toegestaan? Is het voldoende groot, voldoende stevig, nog in goede staat, ... Als je zelf weinig kaas gegeten hebt van verbouwwerken en dergelijke en niet zo'n goede kijk heb op de bouwkwiteit en staat van woningen, ga dan best kijken met een bekwame vakman die je vrijblijvend doch professioneel advies kan geven.
- Ook belangrijk, ligt het huis in een voor toeristen aantrekkelijke omgeving? Is er veel te beleven, welk klimaattype heerst er, is de natuur er mooi en ongerept, ...
- Afgelegen of té afgelegen? Ligt je huis op een idyllisch plekje midden in de bergen, ver van het dorp en nog veel verder weg van grotere steden? bedenkt dan goed dat je wel elke dag een half uur kwijt bent enkel en alleen al om brood te gaan kopen, en dat je telkens een paar uur moet uittrekken om even naar de supermarkt in de nabijgelegen stad te gaan. Een rustige ligging is een enorme troef voor een *chambres d'hôtes*, maar een te geïsoleerde ligging kan de toeristen ook afschrikken.
- Wees zeker dat je je huis echt mooi vindt, want in de zomer tijdens een zonnige vakantie verovert een huis makkelijk je hart, maar in de winter kan het in dezelfde

buurt best behoorlijk triest en saai zijn. Als de omgeving je dan ook nog aanspreekt mag je er zeker van zijn dat je de juiste keuze maakt.

- Check de bereikbaarheid. Is er een autosnelweg in de buurt, een tgv-station of een luchthaven. Dit zijn enorme troeven, niet alleen voor jezelf maar ook voor potentiële klanten aan te trekken is dit een groot voordeel.
- Controleer grondig de nutsvoorzieningen. Is er een goede aansluiting op het elektriciteitsnet? Hoe is het gesteld met de watervoorzieningen, de aansluiting op de rioleringen, ... Veel Franse dorpjes hebben geen riolering zoals we die hier in België kennen, controleer dan of er een septische put is en langs waar de afwatering gebeurt. Kijk grondig alles na op het bouwplan van het huis.
- Ga, voor je de verkoopakte ondertekent, steeds met de plaatselijke bevolking praten. Spreek je toekomstige bureu aan. Zo kom je misschien wel te weten dat de kelder elke winter onder water loopt of dat er elke zomer een kudde koeien in je komt grazen.
- Ga ook zeker langs op het gemeentehuis van het dorpje waar je toekomstige woning zich bevindt, alvorens je akte te ondertekenen. Vraag hier naar het '*Plan Local d'Urbanisme*' (PLU), een soort van kadaster waarop je de bestemming van de gronden in het dorp kan aflezen. Zo weet je welke oppervlakte bebouwbaar is en kan je controleren dat er niet zomaar een ander huis in je achtertuin kan worden gebouwd terwijl je eigenlijk net op zoek was naar dat rustige plekje om terug vrij te kunnen wonen. Onaangename verrassingen kan je immers beter voorkomen.
- Gebruik na het ondertekenen van de verkoopakte je bedenktijd om alle voor- en nadelen nog eens goed te overwegen. Als koper beschik je namelijk over 7 dagen bedenktijd, waarin je doormiddel van een aangetekend schrijven kan afzien van de koop zonder een schadevergoeding te moeten betalen.
- En tot slot: de aankoop van een woning of bouwgrond in Frankrijk gebeurt onder de opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een hypothecaire lening. Als er geen Franse bank is die je een lening wil toestaan, kan je afzien van de verkoop. Hiervoor is het wel belangrijk dat je niet tegen de notaris zegt dat je de aankoop met je eigen geld zal bekostigen want dan zal hij dit in het contract opnemen en kan je nimmer afzien van de verkoop daar de opschortende voorwaarde dan niet langer geldt.

11.6.2 Concrete stappen

Je hebt je huis gekocht en de verbouwingen zijn zo goed als achter de rug, je kan dus bijna van start gaan met je *chambres d'hôtes*. Welke stappen moeten er dan eerst nog ondernomen worden om in orde te zijn met alle wetgevingen?

- Je bent verplicht je buitenlandse rekeningen en woning aan te geven aan de Belgische staat. Vroeger werden buitenlandse eigendommen vaak verborgen gehouden voor de Belgische fiscus, maar dit is verboden en heeft de laatste jaren weinig nut meer daar er tussen de meeste landen van de Europese Unie bilaterale akkoorden werden afgesloten i.v.m. het verstrekken van informatie over buitenlandse bezitters van huizen. Het aangeven van je woning in het buitenland heeft ook zijn voordelen, daar je interesten op je hypothecaire lening kan aftrekken van je belastbaar inkomen. Dit geldt vanaf het aanslagjaar 2007.
- In de gemeente waar je huis gevestigd is moet je aangeven dat je met een *chambres d'hôtes* begint. Dan ontvang je een officiële *déclaration*.
- Wil je bijvoorbeeld een zwembad bouwen bij je *chambres d'hôtes*, vraag dit dan ook tijdig aan bij de plaatselijk '*mairie*'. Let op want de administratieve molen draait soms traag.

- Je moet naar de plaatselijke *préfecture*²⁶ gaan om bij de kamer van koophandel een verplicht handelsregisternummer aan te vragen. Een btw-nummer aanvragen is voor een *micro-entreprise* niet nodig.
- Dan vraag je in de *préfecture* ook de nodige vergunningen aan met betrekking tot het serveren van eten aan je gasten en het schenken van alcohol.
- Je gaat naar het dichtstbijzijnde consulaat, voor de Ariège is dat in Toulouse. Hier vraag je een Belgisch paspoort aan met domicilie in Frankrijk. Je kan je natuurlijk ook laten naturaliseren, maar veranderen van nationaliteit is omslachtig en mijns inziens overbodig.
- Een gesprek met een verzekeringsexpert is ook een aanrader daar je als logiesverstrekker een serieuze verantwoordelijkheid draagt en je je dus beter voldoende indekt tegen alle mogelijke risico's. Zo is een goede brandverzekering een absolute must. Als je *chambres d'hôtes* inclusief zwembad is moet je ook zeker rekening houden met de strenge Franse wetgeving i.v.m. zwembaden. Zwembaden dienen van een zeer strenge beveiliging te zijn voorzien. Deze wetgeving geldt voor *enterrées* en *semi-enterrées*, dit zijn de in de grond uitgegraven zwembaden en de grote bovengrondse, moeilijk verplaatsbare zwembaden. Wie de Franse wetgeving i.v.m. zwembaden met voeten treedt, riskeert zware boetes tot € 45.000. Een zwembad is verplicht voorzien van een afrastering van 1,10 meter hoog als deze afrastering op een muurtje staat. Als dat niet het geval moet je een afrastering van 1,22 meter hoog voorzien met een toegangshekje van minstens een meter breed. Ook verplicht is een alarmsysteem dat telkens moet worden uitgeschakeld wanneer iemand in het water wil. Wordt dit systeem niet uitgeschakeld en er gaat toch iemand zwemmen, dan gaat het alarm af. Zo wil men vermijden dat kleine kinderen die per ongeluk in het zwembad belanden zouden verdrinken. De Franse normalisatieorganisatie AFNOR heeft de normen vastgelegd waaraan deze verschillende systemen moeten voldoen.
- Je oor te luisteren leggen bij verschillende instanties kan ook nuttig zijn, daar je in sommige gevallen subsidies kan bekomen, al is het maar een subsidie voor het verwarmen van je huis met zonne-energie.
- Een andere stap die je kan overwegen is het aansluiten van je *chambres d'hôtes* bij een overkoepelend orgaan zoals *Gîtes de France* of *Accueil Paysan*. Dit heeft niet enkel op publicitair vlak enorme voordelen. Bij *Gîtes de France* bijvoorbeeld kan je subsidies aanvragen. Als je wilt genieten van deze subsidies moet je wel een contract ondertekenen dat je minimum vijf jaar lid blijft van deze organisatie.

11.7 Sociale zekerheid

- Het uitbaten van een *micro-entreprise* biedt je het voordeel te kunnen werken met een vereenvoudigd sociaal en fiscaal regime. Dit vereenvoudigd sociaal en fiscaal systeem is een voordeel, maar elke medaille heeft ook zijn keerzijde. Een nadeel op fiscaal vlak is het eerder aangehaalde onvermogen om BTW op inkopen terug te vorderen. Het regime van de *micro-entreprise* heeft ook zijn nadelen op sociaal vlak. Zo biedt een *micro-entreprise* geen goede pensioenregeling en kan je dus best ook je eigen spaarpotje aanleggen via pensioensparen. Dit kan je zowel in Frankrijk doen als in België, mogelijkheden te over.
- De sociale lasten van een *micro-entreprise* werden in 2007 nog pas versoepeld. Voor je één Euro had verdiend was je vroeger al € 3100 kwijt aan '*cotisations sociales*'.

²⁶ *Préfecture*: de administratieve hoofdstad van een departement. Is ook de naam van het administratief hoofdgebouw van een departement. Hier huist de *préfet*, het administratief departementshoofd. De *préfecture* van een departement is onder andere verantwoordelijke voor de burgerlijke stand, de uitreiking van allerhande vergunningen, de organisatie van de verkiezingen, ...

een soort sociale premies. Daarom heeft de Franse regering beslist vanaf 1 januari 2007 een maximumforfait (*bouclier sociale*) aan te rekenen voor deze *micro-entreprises*. Ook is er vanaf 2007 een nieuwe berekeningswijze in voege getreden waarbij nu niet meer het volledige forfait moet worden betaald in kleine *micro-entreprises*, maar slechts een premie in verhouding tot de omzet.

- Verder is het van belang dat je je aansluit bij de CPAM, dit is de *Caisse Primaire d'Assurance Maladie*. Zij zorgen dan dat je in het bezit komt van een *carte vitale*, een kaart van de Franse sociale zekerheid. Dan kan je kiezen: ofwel vind je dat je voldoende verzekert bent en hou je het hierbij, ofwel verzeker je je nog bij een '*mutuel*', een ziekenfonds. Dit kost afhankelijk van het ziekenfonds waarvoor je opteert zo'n € 35 per maand. Maar dan ben je ook echt zeer goed verzekerd en hoef je bij eender welke ingreep, met uitzondering van osteopathie en prothesen, bijna niets extra op te leggen.

11.8 Rendabiliteit

Als je je brood wil verdienen met het verhuren van kamers via *chambres d'hôtes*, moet je er wel steeds rekening mee houden dat je heel het jaar door naar een vrij hoge bezetting moet streven. Ook kan je best *tables d'hôtes* aanbieden als bijkomende bron van inkomsten, om rendabel te kunnen functioneren.

Waarom heel het jaar door verhuren? Stel dat je op een jaar 140 dagen kamers kan verhuren aan een gemiddelde bezetting van 4 kamers per nacht en dat je € 50 vraagt voor een kamer. Dan komt dit neer op een totale omzet van € 28.000. Breng nu de kosten in rekening, van elektriciteit over fiscale en sociale bijdragen tot de afbetaling van het huis en je blijft achter met een bedrag dat amper of niet voldoende is om met een gezin van te leven. Daarom is het heel belangrijk naar een zo groot mogelijke bezetting te streven, en wel heel het jaar door. Dit is echter niet eenvoudig daar de bezetting van *chambres d'hôtes* zoals bij de meeste toeristische bedrijven sterk seizoensgebonden zijn. Wel kan je trachten een grotere omzet te draaien door bijvoorbeeld een goed verzorgde *tables d'hôtes* aan je gasten aan te bieden en zo meer inkomsten te vergaren.

12 Besluit

12.1 Ariège

Het was een heel karwei, zo'n afstudeerproject schrijven. Maar ik durf oprecht zeggen dat ik er bijna elke minuut van genoten heb. Dit werk gaf mij de mogelijkheid de Ariège nog beter te leren kennen en meer inzicht te verwerven in de hele lokale toeristische problematiek. Ik moet besluiten dat er niet echt een pasklare oplossing is voor de wat tegenvallende toeristische cijfers in de regio. Toch is er duidelijk sprake van een positieve wind die door het departement waait. Een wind die nog verder zal aangewakkerd worden door mr. Fernandez en zijn enthousiaste team. Ik ben er dan ook ten stelligste van overtuigd dat de toeristisch situatie in de Ariège zal blijven verbeteren, en dat zeker het zomertoerisme nog een flinke stap voorwaarts zal zetten. Er wordt nu al volop werk gemaakt van een gedegen toeristisch beleid en er zijn al een aantal stappen gezet in de goede richting. Met de nieuwe lichte professioneel opgeleide toeristische medewerkers zal deze tendens zich steeds verderzetten. Er zijn ook nog een heleboel initiatieven die in de toekomst kunnen en zullen ondernomen worden en die gaan bijdragen tot een nog grotere toeristische ervaring van de streek. Maar zoals het spreekwoord zegt: alles op zijn tijd. De enige echte bedreiging voor deze mooie streek, waaraan helaas bijna niets gedaan kan worden, is het verdwijnen van de sneeuw in de Pyreneeën. Maar door zich nog meer op het steeds verder ontluikende zomertoerisme te concentreren zal men deze klap hopelijk kunnen opvangen.

12.2 Chambres d'hôtes

Gastenkamers verhuren in Frankrijk, veel mensen dromen ervan en sommigen wagen de stap. Er komt echter heel wat bij kijken en je kan maar beter goed voorbereid zijn. En dan nog is het niet makkelijk een winstgevend bedrijfje uit de grond te stampen en moet je hard werken om rendabel te blijven. Onder het statuut van *micro-entreprise* word je toch een beetje beschermd tegen al te grote fiscale en sociale lasten en kan je toch een aardige stuiver verdienen, indien je een goede zaak hebt. Het is echter van groot belang je grondig af te vragen waar je naar toe wilt met je gastenkamers en hoe je de zaken gaat aanpakken. Opteer dan voor een geschikt fiscaal statuut en zorg dat je al de nodige voorzorgen neemt, van verzekeringen over sociale bijdragen tot het checken van subsidiëringmogelijkheden. Heb je al deze zaken in orde gebracht, dan is het duimen en hopen op een goede bezetting.

13 Literatuurlijst

Accor Hotels.

Geraadpleegd 30 maart 2008, www.accorhotels.com

Afnor. *Association française de normalisation*.

Geraadpleegd 3 januari 2008, www.afnor.org

Ambassade van Andorra.

Geraadpleegd 20 december 2007, www.andorra.be

Ameli. *l'Assurance Maladie en ligne*.

Geraadpleegd 3 maart 2008, www.ameli.fr

ALS Catars vzw. *Website van het studiecentrum ALS Catars vzw*.

Geraadpleegd 24 november 2007, www.katharen.be

Bizz.

Geraadpleegd 9 april 2008, <http://www.bizz.nl>

Comité Départemental du Tourisme de l'Ardèche

Geraadpleegd 22 februari 2008, <http://www.ardeche-guide.com>

Comité Départemental du Tourisme d'Ariège-Pyrénées. (2007) *L'activité touristique 2006 en Ariège-Pyrénées*. Foix: Observatoire du Tourisme.

Comité Départemental du Tourisme de l'Ardèche. (2007) *Bilan touristique 2006*.

Privas: Observatoire Départemental de l'Economie Touristique.

Conba. *Uw website op 1*.

Geraadpleegd 15 april 2008, <http://www.conba.be/>

CPAM Lyon. *Site de la Caisse Primaire d'Assurance Maladie de Lyon*.

Geraadpleegd 2 mei 2008, www.cpcamlyon.fr

Cyclingnews.

Geraadpleegd 30 maart 2008, www.cyclingnews.com

Dienst toerisme Andorra.

Geraadpleegd 3 april 2008, www.andorratoerisme.com

Direction du tourisme.

Geraadpleegd 18 februari 2008, <http://www.tourisme.gouv.fr>

Domaine Bellauze. *Chambres en tables d'hôtes bij in de Aude*.

Geraadpleegd 3 januari 2008, <http://www.bellelauze.com/>

Ecoline. *Duurzaamheid en verbruik*.

Geraadpleegd 23 april 2008, www.ecoline.org/verde

Fil en Trope. *20è Festival International de la Marionnette*.

Geraadpleegd 12 februari 2008, <http://www.filentrope.org/>

Franceguide. The tourist office website for tourism in France.

Geraadpleegd 14 februari 2008, www.franceguide.com

Histariège. *Histoire et Patrimoine de l'Ariège*.

Geraadpleegd 22 december 2007, www.histariege.com

Institut National de la Statistique et des Études Économiques.

Geraadpleegd 19 februari 2008, <http://www.insee.fr>

Intergovernmental Panel on Climate Change.

Geraadpleegd 9 april 2008, www.ipcc.ch

Koninklijk Technisch Atheneum III, Hotelschool Hasselt.

Geraadpleegd 3 april 2008, <http://www.toerismeschoolhasselt.be>

La Direction Départementale de l'Agriculture et de la Forêt.

Geraadpleegd 22 november 2007, <http://ddaf.ariège.agriculture.gouv.fr>

La France Pittoresque. *Histoire de France, tourisme en France et patrimoine*.

Geraadpleegd 22 december 2007, www.france-pittoresque.com

L'Ariège au fil du temps. *Les explorateurs du temps*.

Geraadpleegd 14 februari 2008, <http://www.ariégeaufildutemps.fr/>

Legifrance. Le service public de l'accès au droit.

Geraadpleegd 3 april 2008, <http://www.legifrance.gouv.fr/>

Le Haut Couserans.

- Geraadpleegd 22 december 2007, <http://www.haut-couserans.com>
 Le recherche à l'université Paul-Valéry.
 Geraadpleegd 5 februari 2008, <http://recherche.univ-montp3.fr>
 Les Deux F. *Chambres et tables d'hôtes*.
 Geraadpleegd 3 januari 2008, www.lesdeuxf.com
 Milieuloket. *Het Milieuloket biedt informatie op hoofdlijnen over het milieu*.
 Geraadpleegd 20 april 2008, www.milieuloket.nl
 Ministère de l'agriculture et de la pêche. *Agreste, la statistique agricole*.
 Geraadpleegd 22 november 2007, <http://www.agreste.agriculture.gouv.fr/>
 Mon Voyageur. *Les vrais bon plan des voyageurs*
 Geraadpleegd 10 februari 2008, www.monvoyageur.com
 Observatoire Régional du Tourisme Provence-Alpes-Côte d'Azur
 Geraadpleegd 30 maart 2008, <http://www.chiffres-tourisme-paca.fr>
 Office du tourisme Arize-Lèze
 Geraadpleegd 5 februari 2008, <http://www.tourisme-arize-leze.com/>
 Portal Turístic d'Andorra
 Geraadpleegd 3 april 2008, www.andorra.ad
 Région Midi-Pyrénées
 Geraadpleegd 12 februari 2008, www.midipyrenees.fr
 Saint-Lizier
 Geraadpleegd 6 februari 2008, <http://www.ariege.com/st-lizier/>
 Seohandleiding. *Zoekmachine optimalisatie*.
 Geraadpleegd 17 april 2008, www.seohandleiding.nl
 Seomoz
 Geraadpleegd 12 april 2008, <http://www.seomoz.org>
 Service d'Exploitation des Sites Touristiques de l'Ariège
 Geraadpleegd 14 februari 2008, www.sesta.fr
 Station de ski Pyrénées Ax 3 Domaines.
 Geraadpleegd 14 februari 2008, www.ax-ski.com
 Station sport nature de Montcalm
 Geraadpleegd 14 februari 2008, <http://www.pays-du-montcalm.com>
 Tourisme Ariège-Pyrénées.
 Geraadpleegd 12 december 2007, www.ariegepyrenees.com
 United Nations. *Global association of governments facilitating cooperation in international law, security, economic development, and social equity*.
 Geraadpleegd 3 april 2008, www.un.org
 Université Toulouse 1 Sciences Sociales.
 Geraadpleegd 14 april 2008, www.univ-tlse1.fr
 Vacances Pyrénées
 Geraadpleegd 22 december 2007, <http://www.vacances-pyrenees.info>
 Vlaamse Automobilistenbond.
 Geraadpleegd 3 april 2008, www.vab.be
 World Tourism Organisation
 Geraadpleegd 30 maart 2008, www.world-tourism.org
 Wikipedia. *De vrije encyclopedie*.
 Geraadpleegd 9 november 2007, <http://nl.wikipedia.org>
 Youtube.
 Geraadpleegd 22 december 2007, <http://www.youtube.com>

